

Volkodlak.

Hrabri Vanija koraka
Neki dan domú na noč,
Ino mrzlo pot pretaka
Sam skoz mirodvor gredoč.

Vanija strahú trepeče,
Da se ježi las mu vsak,
Misli si, da gloda — žveče
Mrtvih kosti volkodlak.

Tiho šlataje grobove
Se ne upa dihati,
Kar zasliši — huj — glasove,
Ko bi grizel kdo kostí!

„Joj! Gorje! gotovo mene
Zdaj požrla bo pošast,
Le molitev jo odžene,
Da zgubi do me oblast.“

Je li volkodlak tam sedel?

Vanija — prestrašno res!

Mirno na grobovih snedel

Vkradene kostí je — pes!

Aforizmi.

Zložila Luíza Pesjakova.

Veliko in globoko
Človeško je srcé,
Da zemlja, čas in večnost
Preláhko v njem živé.
Al vendar je enojno,
Prostora manj skor ní —
Ljubezen ena sama
Tam z vrhom razcvetí.

Ljubi to, kar je pravično,
Kar je zvišano, lepó;
Brez zadržka mu posveti:
Glavo, srce in rokó.

Ko se „ljubezen“ je ločila
Se večdel „nada“ posloví,
Todá gorjé, če tudi „vera“
Mrjoča tebi v srcu spí! —

Rôse je treba, da roža cvetí,
Suša goreča cvetico morí;
Roža ljubezni najlepše žarí,
Ako jo solza ob solzi rôsí.

Sovražnik vence vije,
Če sreča jasno sije;
Priatelj ti rokó podá,
Ko sreča je po vodi šla.

Svobodo ljubi mi v misli in v djanji,
„Sužnik“ ti bodi neznano imé;
V svobodi blagi prebiva pravica —
Sužénstvu se nagne le krivo srcé.

Slovencev je zadosti,
Todá Slovenci niso vsi;—
Demánt vsakter je ogel,
Al ogel vsaki — démant ni.

Distihon.

Sladko je v pesmici rêči: kar skrivno še v duši
prebiva,
Slajše, če pesmice jek v drugo odmeva srcé!

Slovstvo.

* *Technisches Polyglott-Onomasticum oder Wörterbuch der Namen der Geistlichen, Civil- und Militärwürden und Chargen, der Professionisten, Künstler und Handwerker, der Grade der Bluts- und Eheverwandtschaft, nebst andern charakteristischen Benennungen in sieben Sprachen und dem friaulischen Dialekte, und zwar in der deutschen parallel zu der italienischen (zu dem friaulischen Dialekte), zu der französischen, englischen, slovenischen, lateinischen und griechischen*

Sprache, verfasst von Josef Wuk, Weltpriester etc. etc. von Görz. — Triest 1864.

Dodelan je tedaj ta slovník, kateri v 7 jezicah obsega vse važnejše besede, ki jih zlasti pisatelj, uradnik, duhoven, obrtnik itd. potrebuje. Obsega 27 pól ali 428 strani. Reči moramo, da si je gosp. izdatelj pridno prizadeval, da je besede slovenske marljivo zbiral in se ravnal po napredku sedanjega časa. Priporočamo tedaj ta slovník vsem, ki za nemško besedo bi radi zvedili slovensko, talijansko, francozko, angleško, latinsko ali grško; dobro ga bojo mogli rabiti, ker dosihmal še takega slovníka nismo imeli. Prišel je na svetlo v 9 zvezkih; cena vsacemu zvezku je 50 soldov; dobiva se pri izdatelji, častitem gosp. Jožefu Vuku v Gorici. Da pa čitateljem našim pokažemo, kako je Vukov slovar osnovan, damo jim eno besedico za pokušnjo.

Titelbischof (Titularbischof);

it. vescovo titolare;

frl. véscul titular;

frn. évêque titulaire;

engl. titular bishop;

slov. častno imenovani škof, nazovni škof, po imenu škof;

lat. episcopus in partibus;

gr. ἐπίσκοπος ὁ κατ' ὄνομα.

Ozir po svetu.

Pisma iz Srbije o Srbii.

Kar vas poznam mile mi „Novice“ in vas radostno čitam, nisem še našel v Vaših listih dopisa iz Kragujevca, prestolnega mesta srbskega kneza Miloša Obrenoviča I. za čas njegove prve vlade.

Evo ga Vam! Če tudi spis ni izvrsten, saj srce je dobro, in za silo bo že.

Žive želje so me zmirom navdajale, da bi kadaj mogel globočeje med srbski narod priti in se z njim bolje seznaniti. Cela božja tri leta sem čepil v Topčideru — v raji prekrasne knježevine srbske. Al lepi Topčider meni nikakor ni bil raj; in gledal sem tedaj na vse strani, kako bi smuknil iz njega. Sreča mi je bila mila — že oktobra meseca 1864 me porinejo v sredotočno, za Beligradom prvo mesto lepe knježevine srbske — v Kragujevac. Tukaj opravljam, izvan dolžnosti vojnega lekara, tudi opravila okrožnega lekara, in tako sem imel priliko, kakih 12 ur okoli in okoli Kragujevca srbski narod in sela srbska ogledati in po mastnem blatu srbskem do kolena gaziti.

Kako sem iz Beligrada potoval v Kragujevac, — kaj sem na poti vidil in doživel drugod po srbski zemlji, hočem vam povedati.

Se vé, da Srbija, ki je še le v početku tega stoletja s svojim junaštvom in krepko vojno in denarno pripomočjo se rusko-turškega jarma oslobodila, dozda nima še železnic, jih tudi tako brž še imela ne bo; kajti knježevina je mlada in železnice se ne dajo ko lim raztegniti. Lanska skupščina je sicer kneževe želje, da bi se železnice napravile po bogati Srbii, z radostnim krikom in hrupom sprejela. Al zdaj je zopet vse tiho! In slobodno lahko rečem, da predno bo železnica tekla iz Beligrada na lepe, plodonosne ravnine Morave, na mesta Jagodin, Čuprija, Paračin in Aleksinac, bo menda tudi iz bele Ljubljane po krškem koritu na žužemberške fužine in na žitapolni Karlovac. Bog daj kmali to in uno! Vesel bi vriskal, ako bi kadaj v nekoliko urah iz daljnega Kragujevca v Žužemberk in zopet nazaj pridrdrali mogli!

Al moja malenkost ni nič poleg znamenite trgovine! V Beligradu, v Kragujevcu in po vseh družih

srbskih mestih je vse polno po štacunah in magacinih ribniške lepe suhe robe, trdnih železnih peči in druge lepe posode žužemberških fužin in lepih štajarskih dil. V Beligradu in v Topčideru me je opominjala prekrasna Sava moje mile domovine Slovenije. Tukaj Save ne vidim; al spominjajo me zopet, povsod kamor koli stopim in pogledam, moje domovine žužemberške peči, ribniška rešeta, sita itd. Da, da, jaz se s temi pridelki svojega nepozabljivega naroda tukaj večkrat ponosno baham, kakor da bi jih bil sam naredil! Domá suhe robe ribniške še pogledal nisem; al tukaj so mi te reči čez vse; kajti one mi vsaki dan na uho šepetajo: Brate, evo nas tukaj iz lepe Štajarske in Kranjske; — me gremo po vsem svetu, povsod nas hvalijo, povsod nas iščejo in za drag denar kupujejo! Evo brate! — mi govorijo dalje: Slovenec nima nobene národne ponositosti; reva misli, da je zadnji na svetu in ponižno svoje pošteno srce in bistrourno glavo nosi; on ne vé, da mnogi pridelki njegovega bistrega uma in njegovih neutrudljivih rok grejo po vsem svetu; on se pri tem še vsakemu ošabnemu ptujcu pohlevno vklanja, namesti da bi svojo bistro glavo vzdignil in pri vsaki priliki ponosno zakliknil: Slovenec sem in živim pošteno od svojega bistrega uma in svojih neutrudljivih rok! Dajte mi še le več omike po naravni poti, po domačih šolah, pa bote vidili, kaj zná in premore Slovenec! — Vsak dober otrok ljubi svojo mater in časti vse tudi najmanjo reč, ki ga njegove matere spominja. Jaz sem zdaj Srbin, a sin sem poštene majke Slovenije, ktere že davno vidil nisem in Bog vé, kdaj jo bom, morebiti nikoli več, zato se srčno zahvaljujem in veselo blagodarim bistrournim, trudoljubnim Ribničanom in Žužemberčanom za peči, sita in rešeta, ki so tukaj v daljni državi edini spominki moje majke Slovenije. — Pa Ribničanom moram povedati, da tudi Srbi kaj lepo lončeno in leseno posodo delajo, posebno kaj lepe umetno napravljene čutare bodi si lesene ali lončene; al sita in rešeta itd. so ribniška bolja. Gotovo bi se Ribničan še mnogo od Srba naučil, pa tudi Srbin od njega, ako bi jih železnica vezala. (Dal. prih.)

Zabavno berilo.

Zapeljivec.

Novela.

(Konec.)

S srditim pogledom merivši mladega častnika (ofirja) na našem oknu pokliče ženin na pomoč blizo stoječe gospé, kerim izroči omedlelo nevesto, in potem se naglo odpravi. Dvorana in hiša ženitvanska, pred trenutkom še polna veselja, se naglo v vsem spremení; šepetanje nastane in skrivnostno popraševanje; godba omolkne; gostje se skrivaj zgublajo drug za drugim; kočija odropoče za kočijo; sveče malo po malo pogasnejo, poprej hrumeče ženitvanske prostore navdaja poslednjič tmina in mrtva tihota. Tudi v naši gostilnici, napolnjeni z ljudstvom, nastane vprašanje po mladem častniku; al on je zginil v velikem šundru; nihče ni vedil, kam!

Drugo jutro pričnem svoja obilna opravila, in dovršivši jih, vrnem se čez nekoliko dni zopet proti domu. Med potjo obiščem nekega prijatla, ktereга najdem v črni opravi, ter globoki tugi in žalosti. Na vprašanje moje, kaj da mu je, odgovori mi: „Zgubil sem pobratima, kakoršnega nima več zemlja!“ — Pri teh besedah podá mi tudi črno zapečatenó pismo, naj ga berem. Glasil se je ta list tako le:

„Predragi prijatel! Strmel bodeš, brate, nad novico, strahovito novico, ktero Ti naznanjam. Al žalibog, res-

nična je. Našega Bogomila P... ni več med živimi. Ni padel junak na slavnem bojišču, na katerem si je prisvojil tolike zasluge, borivši se s sovražnikom domovine; padel je pod roko ubijavčevó brez slave in koristi za sveto reč, kteri se je bil vès žrtvoval. — Znano Ti je, kako se je naš Bogomil hrabro obnašal v poslednjih ljutih bitkah. Njegove zasluge prejele so tudi priznanje in plačilo: povišan je bil pred štirinajstimi dnevi za kapetana (stotnika) ter odlikovan bil s častnim redom. Isti čas je bilo sklenjeno primirje, in on poprosi začasnega odpusta, da se, ker so mu to njegove sedanje okoliščine dopustile, poroči z devico, s ktero se je zaročil bil preteklo leto pred odhodom na vojsko. Da bi razveselil deklico s svojo nenadnano srečo, hití proti domu, ne naznanivši ji poprej ničesa o svojem odlikovanju in prihodu. Dospevši v Z— najde pač tó svojo Jeliko; al ni mu bila več mila zaročnica, ampak novoporočena sopruga (žena) je bila znanega plemenitaša Štefana A....., ki je bil med tem časom Bogomilovo Jeliko s sjajnostjo svojega bogastva omamil in prvi ljubezni izneveril. — V ženitvanski noči se po naključbi zopernika snideta. Vname se med njima dvoboj na samokrese. Štefanu A..... je prisodila vadjla prvi strel, in on rani našega Bogomila v prsi tako, da ga ozdraviti ni mogla več nobena zdravniška umetnost. Umril je vsled svoje rane pred dvema dnevoma! — Njegova zgodnja smrt je pa še toliko žalostnejša, ker je domovina zgubila v njem hrabrega in skušenega junaka, stara njegova mati pa edino svojo podporo, edini svoj up. Lahka mu zemljica! Tvoj tužni Alojzi.“

* * *

O kresu sledečega leta bival sem v nekih slovitih toplicah. Šetaje nekega jutra po sprehajališču z nekim prijatlom, ki se je tudi tó sprehajal, zapazim človeka sicer mladega, pa popolnoma onemoglega, ki je pokašlevaje koračil polagama po promenadi, opiraje se z desnico na palico, z levo pa na ramo strežaja v bogati livréji. Ogledovaje usahlo lice, razorano od nasledkov strastnega in razuzdanega življenja, dozdeval se mi je ta človek znan, le spomniti se nisem mogel, kje in kdaj sem ga vidil.

Tovarš moj, zapazivši, da je bolehní ptujec probudil pozornost mojo, zadovolji moji radovednosti ter mi pové to-le: „To je plemenitaš Štefan A....., bogati grajšak z naše zemlje. Ako Vam je drago, razložiti Vam hočem vse njegovo življenje, ki mi je dobro znano.“ — Na moj odgovor, da tudi jez ga poznam skoz in skoz noter do nesrečnega onega dvoboja, nadaljuje prijatel: Po nesrečnem onem slučaju zginil je strastni Štefan A..... iz svoje domovine, odtegnivši se sodnii in maščevanju prijatlov in sorodnikov kapitana Bogomila P... — Od mlade krasne sopruge svoje ločil se je za vse svoje žive dni. Oskrunjen s krvjo njenega prvega ljubitelja ni si ji več upal pred obličje; — njeno srce pa tudi se je nasproti napolnilo do njega s strahom, grozo in mrzenjem. Zapuščén od vseh tava zdaj po ptujem, zastonj iskaje po najglasovitnejših zdravnikih in po toplicah zdravila, ktereга mu vendar vse njegovo premoženje več dati ne more. Obupan in nesrečen, oropan slednje tolažbe in vsacega veselja plazi in vleče se revno zgodnjemu grobu naproti. Evo živo in žalostno podobo grde razuzdanosti in ohole prevzetnosti bogatina brezsrčnega in brezvestnega!

Kje pa je zdaj mlada, krasna ženka?“ — zabaram omolknivšega prijatla.

Pomilovanja vredna sirota — ne morem je drugač imenovati — preselila se je kmali po oni žalostni in strahoviti dogodbi v neki hriboviti kraj na Št—, kjer v priprostem selu osamljena tužno življenje svoje objo-

spodarstvo na zemlji“ — brez ktere vejice nasproti pa: „Sredzemsko morje s svojimi oddelki: z egejskim, jonskim in tirenskim morjem, ki zadevajo grško, laško in špansko deželo, in pa po morji“ itd. — pa z vejico pred ki? itd. Vejice jasniro čitatelju berilo — čemu jih izpuščati, ker nimamo ne pravega vzroka ne stanovitnega pravila za to? Nam se take reči zdijo le afekcije brez vse koristi.

Ker je „Čitalnica“ knjiga velike notranje vrednosti, s katero je gosp. izdatelj lepo pokazal višo omiko v vednostih, ki se tičejo družnega in državnega življenja, ji sicer take pomanjkljivosti ne jemljejo cene, vendar naj bi se vprihodnje še to popravilo, kar se je prezrlo v prvem zvezku. In tako sklenemo vrstice te s srčnim pozdravom: Dobro nam došel novi delavec! Drugi vezek je napovedan v kakih 2 mescih.

* *Slavische Blätter. Illustrierte Monatshefte für Literatur, Kunst und Wissenschaft, für öffentliches und gesellschaftliches Leben, für Länder- und Völkerkunde, für Geschichte, Belletristik etc. der slavischen Blätter. Herausgegeben und redigirt von Abel Lukšić. Wien 1865. Erstes Heft.*

Prvi vezek je prišel konec januarja meseca na svetlo in tako bo izhajal zadnje dni vsacega meseca vezek od 3½ do 4 pól. Gospod izdatelj je lepo izpolnil, kar obeta naslov časnikov. „Potopisne črtice iz Galicije“ spisala Hermina Glinska, „ostanki slovanski v Tirolih“, spisal profesor doktor Biederman, dalje „nošnja mestjanska hrvaška“ z ilustracijama, življenjopis s slikama slavnih glediščinih igravcev Bogomila Davison-a in Alojza Ander-a (obéh Slovanov), soneti iz „Slavy dcera“ Jan. Kollára, „Dumka“, rusinska narodna pesem, z rusko in nemško besedo in napevom za glasovir in mnogo manjših stvari — evo! to vse je zanimivi obseg prvega vezka, ki je v vrlo lični obliki stopil pred svet, kakor je to že navadno pri vsem, kar izdaja domoljubni A. Lukšić. Želimo mu prav obilne materijalne in duševne podpore, da more zvršiti hvalevredno svojo nalogo. Ker „Slavische Blätter“ hočejo tudi drugim narodom kazati duševno, нравno in zgodovinsko pomembo Slovanov in preganjati meglo, katero je valila „nevednost mednarodna“ na veliki narod slovanski, je tedaj treba, da vsak rodoljub, komur je dana moč pisave in tolika materijalna zmožnost, da ga za četrto leta ne bolita 2 gold., podpira po tej ali uni poti z velikimi stroški združeno podvzetje Lukšičevo.

Ozir po svetu.

Pisma iz Srbije o Srbii.

(Dalje.)

Srbska pošta tudi nima še svojih vóz, pa jih tudi treba ni, kajti tukaj niso še povsod gladke ceste. Pošta ima samo konje, in kdor hoče po pošti, zajaši konja in trka naprej od štacije do štacije, kjer se konji preminjajo.

Srbski vozárji, ali kakor jim na Kranjskem pravite „furmani“, vozarijo samo z volmi in vozovi, katerih glasne lastnosti sem vam že enkrat razložil; glave volovske vsak srbsk vozar in seljak ozaljša z rdečimi kinčankami in vezili raznih barv; na vrat jim pa obesi lepe zvonce, in na gobce jim dene umetno narejene železne, dolge pa tanke verižice; on sam pa vzame preklo pod pazduho, dudlo v roke, in evo! celo bando tako. On veselo dudla, s preklo po volovih priklada, zvonci brenkljajo, voz kruli, škriplje in cvili, šterbunka in klopoče. Če se kaj polomi, lahko se popravi v prvi hosti vse, tudi celi voz, samo da je sekira pri rokah. Na take volovske vozove sem tudi jez naložil svojo robo, ktera je s popisano godbo še le peti dan popoldne prišla

v Kragujevac, ki je le 20 ur od Beligrada, akoravno so prekle, kakor sem na ubozih voličih vidil, storile svojo dolžnost. Tukaj imajo pri volih samo prekle in kole, s kterimi jih gonijo; šibi in biču nič kaj nepovečujejo. Tudi bivolov je po Srbii sila veliko; ž njimi vozarijo in na polji delajo, kakor z volmi. Povedati moram, da v Srbii so voli sploh podkovani, kar po Slovenskem ni še tako navadno; al tukaj je treba, kajti srbski vol iz daljnih krajev po trdih cestah blago sèm ter tjà sam prevažava; železnica mu še ni prišla na pomoč, in konj mu nič pomagati neče. Konj vozi in prenaša samo ljudi ali kak tovor; v težak voz se nikdar ne vpreže. Ljudje tukaj sploh jahajo, bodisi ženska ali možki. Ženska, ako ima le uro delječ potovati, ne gré peš, ampak zajaši večidel konja in trka ž njim ponosito naprej.

Najbolj se mi dopadajo srbske svatbe iz kmetov, ki v Kragujevac k poroki hodijo. Nevesta je sploh, bodi si zima ali leto, poletno oblečena; vrat in glava sta ji polna denarjev, poredoma lepo nabranih; na glavi ima neko grozno veliko s cveticami in svitlimi denarji ozaljšano stvar. Ali je ta prečudna stvar klobuk ali je kapa? ne vem. Visočaja je pa tudi večkrat širja, kakor so bile nekđaj velike kučme cesarskih grenadirjev. Na strani ob ušesih doli so tej stvari, ki ji imena ne vem, obešeni mali zvončki in debeli ruski rubelji; če nevesta le mrdne z glavo, se sliši cincin zvoncev in brenk brenk rubljev. In to velikansko stvar mora neki nevesta šest mescev vsaki praznik in ob nedeljah na glavi nositi. Božične praznike je narod pridrl od vseh krajev z narodno godbo v Kragujevac. Med njim so se odlikovale mlade neveste s svojimi visocimi, z denarji, zvonci in cveticami okinčanimi kapami, kakor nekdanji grenadirji med drugimi vojaki. Popoldne se je veseli narod na ples podal. Na sredi vélicegega trga se je kolo poleg kola veselo igralo in mendralo. Nikdar nikoli nisem kaj tacega še vidil. Krasota je viditi in slišati narodni ples v narodni obleki. Možki in ženske, fantje in devojke, ženini in neveste veselo mendrajo, fantje pa kričijo: hu, hu, hu! med tem pa se sliši prijetni brenk, brenk, brenk, in cincin, cincin od denarjev, zvončičev in drugega kinča polnih ženskih glav in vratov, kar se z brenčečo gajdo, z dudlajem in goslimi kaj lepo vjema.

Nevesta se k poroki peljá, se vé da z volmi. Naprej jašita dva fanta z zastavami narodne barve; okoli neveste so svatje, konje jašeči možki in ženske. Puške pokajo, da se vse trese.

Pa predaleč sem prišel, moram nazaj, da povem ob kratkem, kako sem v Kragujevac potoval. Kakor sem že rekel, svoje reči sem djal na volovske vozove, za-se in za rodbino pa sem dobil lahak konjsk voz, ki ljudi od mesta do mesta prevažava. Na vozovih potovalo samo tukajšnji Švabi, in tisti, ktere je evropejska civilizacija oblizala, vse drugo jaši. No, ker tudi jaz med Švabe spadam, kajti domá sem unkraj Save in vere sem rimsko-katoliške — ergo: Švaba! — jo odrinem po švabsko naprej, niti sem konja zajašil, niti se na volovski voz vsedel, nego zmečem svojo rodbino na konjski voz, jaz pa, da bolj slobodno na vse strani gledati morem, jo odzad na suro položim, pa hajd naprej! Želel sem mesto despota Jurja Brankoviča-Smedereva viditi zato zapovem kočijažu, da jo kroz to mesto v Kragujevac vdari. Ostra burja je ko kosa rezala in naši nosovi so ko paprika rdeče izgledali. Srbska hribasta stran je bila vedra in čista, po nizkem ravnem Banatu se je zjutraj megla klatila. Cesta je pa kroz hribe in doline na desni obali Donave napeljana; večkrat smo globoko doli v nizek Banat gledali, ko v neko neizmerno dolino, ki je napolnjena lepih, belo se

lesketajočih vasí, gradov in mest. Čili konjiči so bili srbskega rodú, grdo kosmati, dolgo grivasti, male postave, ko mačke okroglih glav, močni pa čudo, friški in brzi ko zajci, trdi ko skala, ki so kakor srbska živina sploh vsega hudega vajeni; poleti jim je dobro ko tičem, ali pozimi jim huda poje; hleva ne poznajo; pod milim nebom živijo poleti in pozimi, podnevi in ponoči, in kadar debel sneg zapade in hud mraz pritiska, se jim, kakor vsi srbski živini grozno, grozno huda godí; zdajci morajo si zmirom sami živeža iskati, in debel sneg z nogami in z gobcem razkopavati, da pod snegom suhe, gnjile trave, bilja in kake druge šare dobijo, po hostah in šumah pa morajo suho, ledeno in sneženo brstje klestiti, kar jim sicer prav dobro tekne. Častiti moji čitatelji bojo mislili, da nekoliko preveč govorim, — nikakor ne. Treba je vediti, da tukaj živinske zimske hrane ne spravljajo pod streho in da živine ne zapirajo v tople hleve, ampak žival živi pod milim nebom poleti in pozimi in si mora sama živeža iskati. Kolikokrat so se mi že v Topčideru konji v srce smilili, ko sem jih vidil noč in dan sneg pridno razkopavati in po šumah brstje gristi. Zato je pa tudi srbska živina sploh majhena; družega ne vidiš, kakor same grdo kosmate buše, ki so poleti in v jeseni debele, pozimi in na spomlad pa grozno suhe. Nasproti pa je živina vsa sploh trdna in zdrava, kajti rodi se pod milim nebom v blatu ali snegu, v blatu ali snegu živi in pogine, ako ni za klanje kakor konj in magarac; razvajena nikakor ni; druge toplote ne pozná, ko sončne. (Dal. prih.)

Narodni običaji istrski.

Zapisal J. Volčič.

Nevesto prosijo kolača tako-le:

Ki mi da mira, Bog mu daj mira,
Ki mi da kolačič, Bog mu daj otročič.

Nevesta darovaje govori:

Ovo vam je mali dar, ma vela ljubav!

Prejemec se zahvaljuje:

Vela hvala vam na daru i na ljubavi;
Ovo mi je od ženitbe, Bog daj k letu od krstitbe.

Prstan na ženskej levej roci znamenuje, pripovedujejo starice žene:

Na malem prstu divojku,
Na drugem prstu ženu,
Na srednjem prstu udovicu
Na kazalcu nepoštenicu.

Stare ženice, ko poleti počno žeti, rečejo:

U ime Boga i Marije!
Šveti Ivane Krste!
Čuvaj mene i moje prste!

Zapravljivcu se oponaša:

Prodal je brajde,
Kupil je badanj;
Važgal je hišu,
Ušal je van.

Dopisi.

Iz Solnigrada 5. sveč. L. Z. — Nate „Novice“ veselo novico iz nemškega Salcburga. Ni dolgo, kar je g. Sikor, rojen Čeh, odprl tukaj kavarno in oskrbel si tudi českih časopisov in „Novice.“ Vsak Slovan, ko je to zvedil, šel je v to česko kavarno prebirat slovanske časopise, in kmali so se seznanili Slovani, da čedalje več jih je zahajalo le-sem. Dolgo že nas je navdajala želja, da bi se vendar enkrat snidli vsi — in glejte! Vodnik je bil tisti magnet, ki je prvokrat privabil Slované v skupščino. In kakor se praznuje po vseh slovanskih čitavnicah rojstni dan Vodnikov, tako so ga

tudi Slovenci praznovali tukaj v Solnigradu — v društvu slovanskem. Udeležili so se namreč zastopniki vseh slovanskih narodov. Tu je sedel zraven Slovence Čeh in Poljak, zraven Hrvata je bil Slovak itd.: vsi pa so prišli častit pesnika slovenskega. Ob 7. uri zvečer se jih je zbralo veliko več Slovanov kakor smo mislili; največ Čehov. Po odpéti Jenkovi „Naprej“ stopi na oder gosp. W. Stepanek, pozdravi društvo ter razlaga v krasnem govoru pomen slovesnosti in povdarja, kako posebno veselo je za Slovence, da praznujejo ž njim vsi Slovani Vodnikov dan; bral je tudi telegram „južnega Sokola“ iz Ljubljane, ki je bil s živahnimi „živio- in slava-klici“ sprejet. Govoril je česko. Za njim deklamuje gosp. Z. vès navdušen Vodnikovo poezijo „Na Vršacu.“ Tudi to deklamacijo so sprejeli plosk in slava-klici. Celi večer so se pele česke in slovanske pesmi. Z „Naprej“ in „Hej Slovani“ se končá program. Vsi so želeli še več takih večerov doživeti, in si obljubili, da se bodo najmanj vsak teden enkrat skupaj razveseljevali; ločili so se z veselimi spominom na složnost slovansko, in srčno hvaležni gosp. dr. Bleiweisu, da nam je poslal pesmi in deklamacije, ki so poveličevale današnji večer.

Sv. Pavel blizo Celja. — 1. dan svečana nam je nemila smrt vzela našega prečastitega gosp. fajmoštra Andreja Pečovnika, ki so 25 let pridno delali v vinogradu Gospodovem. Vsa fara žaluje po vrlem gospodu, kateri so bili pomočnik na vsako stran; sila velika množica je rajnekega spremila do groba, kjer zdaj počivajo nepozabljivi gospod. B. Winter.

Iz Brezic na Štaj. — V kako grozni stiski so ljudje dandanašnji zavoljo denarja, ne bi verjel, kdor sam ne vidi. Ni davnej, da je bilo posestvo, cenjeno na 800 gold., po eksekuciji prodano za 180 gold., posestvo, cenjeno na 1150 gold. pa za — 4, reči štiri gold., ker nihče ni več ponudil. Bog pomagaj!

Iz Trsta 10. febr. Danes grejo poslanci naši na Dunaj; 10 je mestjanov, Jan. Nabergoj in Jožef Primožič pa sta Slovence iz okolice tržaške; pismo udarnosti, ki ga nesó cesarju, šteje 13.925 podpisov.

Iz Postojne. V pretekli četrtek večer, 9. t. m. se je tudi pri nas napravila pevška in godbina veselica, vendar kakor tukajšnje okoliščine bolje nanašajo, s posebnim dobrotnim namenom. Čenamreč hočemo, da se vsa mladina vdeležuje dobrot šolskega podučevanja, ni drugač, kakor da se bolj revnim otrokom pomaga za šolske potrebe. Naše pevsko društvo se je tedaj soedinilo z godbinim tukajšnjim krdelom; prostorna šolska soba se je lično okinčala s podobo cesarjevo, grbi, banderi in svečavo, povabili so se domači stanovavci in sosedje v okolici. Čeravno je silna burja razsajala tisti večer, vendar se je sešla zadosti obilna množica; petje in godba se je prav dobro obnašalo, da so poslušavci sploh hvalo glasili; pa tudi šolska mladina bo za obilni donesek dolgo hvalo vedila. Med godbami je bila nova popotnica, ki jo je godbini mojster Salmič sam zložil poleg slovenskega napeva o popotniku; med pesmi so se slišale „nočni mir“ v zboru, „domovini“ v dvospevu, „slepec“ in „sarafan“ v samospevu, in še „strunam“ v čveterospevu. — Burja je pri nas tolika, da je v petek med Divačo in Ležečami, ravno ko je težni vlak iz zadnjega tunela v petega drčal, sedem vozov iz srede iztrgala in čez nasip vrgla; en kolovoz se je dal kmali iztrebiti, da drugi vlaki naprej memo gredo.

Iz Planine. — ? — Naj vam povem, drage „Novice“, kako veseli smo tudi mi obhajali slovesnost na čast Valentinu Vodniku v čitavnici naši, ktera je bila ta večer polna predragih nam gostov iz Razdrtega, Postojne, Logatca, Vrhnike in drugih krajev. — Igrala

Slovstvo.

* *Paul Jos. Šafařík's Geschichte der südslavischen Literatur; herausgegeben von Josef Jireček, III. Das serbische Schriftthum, I. Abtheilung 1865.*

Kaj naglo J. Jireček pospešuje izdajo prevažne Šafaříkove zgodovine jugoslovanskega slovstva. Pred sabo imamo že tretji vezek, ki razkazuje srbsko slovstvo od ustanovitelja njegovega svetega Save (ki se je rodil leta 1169 in umrl leta 1237) še le do 17. stoletja, toraj se imamo nadjati še enega vezeka o srbski literaturi. Gosp. izdatelj tretji vezek med svet tako-le vpeljuje: „Da bi zgodovina srbskega slovstva bila dovršena, imela bi obsegati vsa slovstvena dela tega rodú, namreč pravih Srbov, Boznjakov, Dalmatincev, Slavoncev in graniških ali mejnih Hrvatov; kajti vsi ti prav za prav govoré le en jezik, govornica različnih krajev so le narečja. Al državljanska in verska ločitev ločila je ta rod tudi v slovstvu. Državljanom nekdanjega srbskega kraljestva, grški veri vdanim, rabila je cirilica in dolgo tudi staroslovenski cerkveni jezik, namesti kterege je v zadnjem stoletju vpeljan bil v slovstvo deželni živi govor; — Dalmatinci, Hrvatje in Slavonci, večidel katoličani, poprijeli so se latinice ter so svoje narečje začeli pisati že leta 1161, v 15. stoletju pa so jo stanovitno povzdignili za književni jezik, toda žalibog, tako brez vzajemne zveze, da so pisali različno o raznih časih in krajih, v Dalmaciji po svoje, v Slavoniji po svoje. Le en del katoliških Srbov, glagoliti, obdržali so stari cerkveni jezik, se ve da manj ali več popačen s prostim svojim narečjem, premenjali so pa cirilico z novo azbuko, ki jo po krivem imenujejo glagolitico. Tudi potem, ko so se Srbi obojega obreda bolj sprijaznili, je ločitev v slovstvu vendar še ostala tako, da grški Srbi ne poznajo slovstvenih del latinčanov, ti pa unih ne. To in loži splošni spregled sta učenemu izdajatelju vzroka dovolj, da se v tej knjigi drži večidel slovstva grškega obreda, in da le sèm ter tje omenja katoliškega in protestanskega v cirilici. Pri drugi priliki pa obeta ravno nasproti ravnati. Bulgarskega jezika, ki je samo svoje narečje, se kar ne dotika.“ — Toliko iz spregovora v porazumljenje sploh.

Zdaj pa o imenovane knjige obsegu, ki je silno važen vsacemu, ki se hoče z junaškimi Srbi bolj seznaniti. Nekako vse drugači je osnovana ta knjiga od svojih prejšnjih sestic. Prvi oddelek ob kratkem obdeluje srbsko povestnico *); drugi pretehtuje srbsko državo, cerkev in národno življenje; tretji govori o srbskem jeziku in sploh o pokristjanjenji srbskega rodú, posebej pa nam našteva 58 prvih grških pisateljev z prevažnimi črticami iz njihovega življenja in delovanja, 10 katoliških s cirilico in protestanske izdajatelje srbskih knjig; dalje nahajamo v tej knjigi zapisnik starih srbskih besedi, rokopisov in družih jezikovih spomenkov: imena rek, gorá, mest, dežel, oseb in nekaj plemenskih izrazov; napisov pretehtuje 27, spisov 28, rokopisov: biblijskih 48, liturgijskih 18, bogoslovskih 37, pravniških 17, zgodovinskih 41, jezikoslovna 2. — Poslednji oddelek namenjen je pa tiskanim knjigam in govori o krakovskih, benečanskih, rimskih trnovskih tiskarnah. — Da to važno knjigo živo pripo-

*) Razloživši prvotno domovino Hrvatov in Srbov po različnih pisateljih, pravi Šafařík na strani 12, da „jezik genetiških (radikalnih) Hrvatov ni bil nikdar toliko različen od jezika srbskega, da bi se jezik hrvaški mogel samostojno, samostalno narečje imenovati“, in na str. 13. pravi, da „sedanjemu civilnemu Hrvaškemu se je ime Hrvatov dalo še le pred kakimi 3 stoletji; poprej se je imenovalo Slavonija. Stanovniki njegovi pa so izprva bili Slovenci, ne Hrvatje, vendar z nekim posebnim narečjem. Brž ko ne so posedli Hrvatje ob svojem dohodu tudi nekoliko otokov jadranskega morja.“

ročamo vsem, ki se hočejo z junaških Srbov starim slovstvom bolj seznaniti, se samo po sebi umé.

Ozir po svetu.

Pisma iz Srbije o Srbii.

(Dalje.)

Kočjaš moj je bil iz stare Srbije blizo Macedonije domá in pritekel je v Srbijo, kakor jih priteče več družih. Bil je lep mlad fant, ako smem zamokli obraz lep imenovati, oblečen je bil poletinsko, kakor so srbski kmetje skoraj sploh poletni in pozimi oblečeni — v samih gatah — na eni nogi je imel opanko, druga je bila bosa; ostala mu je neki pred ta dan ena opanka v blatu, pa ker je bila že obnošena, je ni hotel več vzdigniti iz mlake. Ostri burji je junaško svoje široke gosli kazal. Naši brzi konjiči so drli naprej, da je bilo veselje; po ravnini in v hrib smo tekli, navzdoli smo pa leteli, kakor da bi nas veter gnal; kajti tukaj nimajo zavor, cokelj ali družih priprav, da bi kola zaverali, zato navzdol tečejo, da vse prek letí. Tudi moj kočjaš ni navzdol kol zaveral, jih tudi ni imel s čem, temveč je še konjiče z bičem pognal in šel z nami, da smo izvan njega vsi straha trepetali; precej na prvem klancu mi je kočjaš tak strah zapodil v rebra, da sem potlej pri vsakem svoje ljudi z voza pobral in kočjaža pustil, da je sam navzdol drdral. Moja žena se je bala, da nas ne bo vseh konec, in žal ji je bilo, da ni šla v Beligradu k spovedi in sv. obhajilu, predno je na ta voz stopila.

Tako pridemo deloma peš deloma peljaje se čez hribe in doline o poldne do prve štacije v mesto Grocka, kakih 5 ur od Beligrada. Grocka se na široko in dolgo razprostira po hribasti desni obali Donave; človek misli, da je to veliko in lepo mesto, ako ga od deleč sodi; pa veliko je zato, ker hiše ne stojijo kakor po naših mestih ena zraven druge poredoma, nego stojijo v sredi velikih in lepih, s plankami ograjenih vrtov. Hiše so sploh leséne, pa lepo pobeljene in z žlebasto opeko krite. Prebivavci so vrlo priljudni; oni živijo sploh od kmetijstva in živinoprodavstva (redí se sama) kakor kmetje po vaséh. Rokodelcev nisem niti vidil niti slišal, štacun tudi ne; pa mogoče, da je kje kak kovač, da vole kuje, in kaka štacuna, kjer se prodajajo klinčki za ogenj, sladkor, kava, sol itd. Krčem mislim, da mora biti po mestu več, kajti moj kočjaš je rekel, da je naša najboljša, kjer se vsaki čas jéla dobí. In res v veliki veži je gorel strašen ogenj, na ognji sta bila dva kotla, v enem se je kuhalo zelje z mesom, v drugem fižol; okoli ognja so čepeli ljudje, in so molcé ali pa razgovarjaje se vanj gledali. Moški so pušili duhan, ženske pa so predle. Kuha se vse samo, in se kuha po dva, tri in še več dni naprej in naprej tako dolgo, dokler se vse ne pojé; potem se zopet kotli napolnijo z zeljem, fižolom in mesom, kakor prej, in se to kuha zopet, dokler se ne pojé. Mi smo popili čašo vina in prigriznili bedra seboj vzetih pečenih puranov, in čez pol ure smo jo udarili hajd naprej proti Smederevu, večidel tik Donave. Na desni je bil strm breg, da nismo nikamor vidili, na levo, unkraj široke Donave, pa lepi ravni Banat, kterege bogate krasote ni več pokrivala megla. V daljni nepregledljivi širjavi in daljavi je njegovo bogastvo in njegova lepota na našo levo stran razgrnjena ležala; kakor v obljubljeni deželo sem zmirom le na levo v Banat gledal, kajti na desno so mi povsod hribje pogled zapirali, dokler mi ni črna noč oči zaprla. Jez in moja rodovina zdaj dremati počnemo, naše glave se glava ob glavo trkajo, in tako drug družega budimo, da nismo trdno zaspali.

V trdni noči pridemo v Smederevo, dobimo dobre sobe, vrlo dobro večerjo, dobrega vina in mehke čedne postelje pri poštemem oštirji. Kako se mu pravi, ne vem. Trudni dolgega pota prav sladko zaspimo. Zjutraj jez rano vstanem in hitim sem pa tje po mestu, da ga brzo nekoliko ogledam. Mesto je zelo ozko, stoji nizko in vleče se precej daleč na desni obali Donave. Na desno stran mesta je majhen hrib in v njegovem podnožju je mesto v podobi polimesca zakrivljeno. Na levo stran mesta tik Donave na sredi stoji turški grad — trdnjava, ki pa veliko bolj trdnjava ni, kakor je grad žužemberški. Iz vseh bližnjih hiš se lahko ne samo iz puške, ampak tudi iz pištole v grad puca in iz bližnjega hriba ga topovi lahko kmali zavladajo in v podrtijo zrušijo. Da! Srbi, če bi smeli, so gotovi ž njim mahoma, kakor so že bili. Mesto živi od trgovine, vinorejstva in rokodelstva. Na velikem trgu stojijo v dveh vrstah štacuna poleg štacune. Tudi krčem in kaván je po mestu dosti. Hiše so večidel leséne, lepo pobeljene in sploh vse z žlebasto opeko krite. Je pa nekoliko tudi precej lepih hiš iz kamna ali opeke zidanih. Na sredi mesta stoji lepa smederevska cerkev, ki je neki najlepša vse Srbije. To je tudi verjeti, kajti po Srbii cerkev ni; od Beligrada do Smedereva nisem ne zvona slišal ne cerkve vidil. In res! vsaka farna cerkev na Kranjskem je lepša memo smederevske, ki bo gotovo v nekoliko letih ena zadnjih cerkvá Srbije, ako je tudi zdaj še najlepša. Smederevsko vino je eno najboljših v Srbii.

Poglejmo še enkrat nazaj, da povem, kaj sem od Beligrada do Smedereva vidil; kajti od Smedereva se popotniku vse drug svet odpré.

Nad soro sedé sem po visokem in vegastem belgraškem polji naprej dirjal in zamišljen v Beligrad nazaj gledal. Srce mi je veselja igralo gledaje najlepši in za trgovino najsposobnejši položaj razprostranega, da ne rečem, velikanskega, od daleč res lepo belo izgledajočega mesta Beligrada. Stvarnik ga je na najlepši kraj postavil, in bil bi Beligrad naj-srečnejše in najbogatejše mesto, da ga niso sebični krvoželjni narodi od njegovega početka pa dozdej v največo nesrečo — v pomor, požig in razsip metali. Za ta mali, pa res prekrasni košček zemljice, na kateri beli Beligrad stoji, so se večkrat krvavo kavšali: Grki, Rimljani, Avari, Goti, Mažjari, Nemci, Turki, Srbi. To njegovo strašno prošlost in krvavo osodo premišljeva je pridrdramo do neštevilnih, v daljavo in širjavo neizmerno deleč potegnjenih (od Save do Donave) zemeljskih nasipov in grabnov, iz katerih sta slavna viteza Evgen in Lavdon divje Turke tolkla in nesrečni Beligrad požigala; iz teh nasipov in grabnov so tudi Srbi leta 1806 pod junakom Črnim Jurjem svoje lastno in glavno mesto Beligrad stiskali in ga Turkom vzeli. Koliko požarov in razvalin je nesrečno mesto pretrpelo! Koliko krvi se je po njem in po njegovi lepi, rodovitni, tudi za boj res pripravni okolici prelilo! Da! tudi slovenske kosti počivajo po beligraških ulicah in po beligraškem nepregledljivo širokem polji. Tudi mirni Slovenci so večkrat nesrečno mesto v korist ptujcem grozno bili in beligraško polje s svojo krvjo in svojimi kostmi gnojili. Jez sem se po tem, s krvjo napojenem polji popotovaje, svojih nesrečnih slovenskih bratov spominjal in tužen izdihnil: Bog vam daj večni mir in pokoj! (Dal. prih.)

Dopisi.

Iz Dunaja 18. sveč. * — Ko je 14. dne t. m. tržaška deputacija, s katero sta bila, kakor so „Novice“ že povedale, tudi dva spoštovana Slovenca od ja-

dranskega primorja, gospodarja Nabergoj in Primožič, prišla od Njih Veličanstva, so Cesar omenjena rodoljuba še sama pustili pred-se. Gosp. Nabergoj je v slovenski besedi govoril s Cesarjem in Jim razodel želje jadranskih Slovencev. Cesar so ga pazljivo poslušali in mu odgovorili laški, rekši, da so razumeli vse, vendar govoriti prav ročno ne morejo slovenski, in obljubili so poslancema, da kolikor le mogoče bodo spolnili prošnje zvestih jadranskih Slovencev. Pred ko ne je bil ta govor prvi, ki so ga presvitli Cesar v avdijencii slišali v slovenskem jeziku, pa ga tudi milostljivo sprejeli. Če tedaj celó v cesarski palači najde naš jezik dobro mesto, kdo mu sme zaperati druga vrata? Gosp. poslanca sta pa potem še tudi v slovenskem pismu, ki ga jim je sestavil gosp. dr. Toman, poklonila Njih Veličanstvu svoje z besedo razodete prošnje. Radostna stavrla domoljuba zapustila Cesarjev dom.

Iz Dunaja 15. sveč. — 1 — Spomenčica Vodniku na čast 9. dne t. m. v krasni Dianini dvorani je bila prava slovanska svečanost, kajti čestitali so jo namestniki vseh narodov slovanskih. Ne bodem „Novicam“ prostora krajšal z obširnimi popisom, kaj se je pelo, kaj deklamovalo, in da ploska in slavoklicev ni bilo ne konca ne kraja. Al to mora Slovenec Slovincem povedati, da v Meccadantovi romanci se je odlikal naš rojak g. Janez Meden z ravno tako krasnim kakor orjaškim, umetno izurjenim tenorom tako, da lahko rečem, da bode kedaj še svet govoril o tem pevcu, ki se v pevski učilnici dvornega gledišča pripravlja za javni nastop v operi.

Iz Zagreba 19. febr. Nr. 11. — V torek 14. t. m. je prvokrat stopil gosp. Pen, rojen Ljubljčan, v ulogi Franca Moora Šilerjevih „Razbojnikov“ pred tukajšnje občinstvo. Skor bi človek mislil, da si je osoda nektere ljudi kakor nalašč izbrala, da jim pot njihovega življenja kolikor mogoče zviže in naposled tako prekriža, da se hipoma na čisto drugi stezi najdejo, kakor so namerjali. Taka je tudi z gosp. Pen-om. Prej je bil nemšk kazališčenic, zdaj slovansk; prej tedaj za nas mrtev, zdaj za nas zopet živ. Njegov debut vkljub temu, da mu še ne teče hrvaški jezik, kakor bi trebalo, je bil sijajen, kar se je v živem plosku in večkratnem pozivanji dosti lepo razodevalo. Kritika v „Domobranu“ ni prav nič negativnega o njegovi igri rekla. — Kar Vam pa v sledečem priobčujem, bi morebiti bolje bilo, da še ne omenim ne: obljubil sem tudi nekemu prijatelju, da v svojem dopisu tega omenil ne bom; pozneje mi je bilo žal te obljube, in zares si ne morem kaj, da obljubo prelomim. Čela stvar je ta-le: Te dni smo čitali dopis iz Dunaja v „Domobranu“, v katerem pisatelj toži, da pri svetkovanji na spomin Vodnika na Dunaji so se pele pesmi vseh slovanskih narečij, samo nobena hrvaška ne. Nas tukajšnje Slovence je ta dopis prav neugodno dirnil; mi to postopanje naših rojakov na Dunaji zelo obžalujemo, ter se nadjamo, da v bodoče naši rojaki na Dunaji ne bodo nemilo za nedrago vračali; zakaj brž ko ne je bil razlog njihovega postopanja zaključek tukajšnjega pevskega društva „Kola“, po katerem se bodo v bodoče v tem društvu samo pesmi v hrvaški besedi pele, slovenske tedaj le v hrvaškem prevodu. Če so tedaj naši rojaki z obzirom na ta zaključek mislili recitativno postopati, niso prav storili. Jaz sicer tukaj nočem razlogov razkladati, zakaj je pevsko društvo „Kolo“ to zaključilo, molcé, da bi ta zaključek v obrambo vzel; al to je gotovo, da ta zaključek se ne more smatrati ko praecedens, postopanje naših rojakov pa ko consequens. V ostalem pa pozdravljam mile naše rojake na Dunaji!

Iz Gradca 17. sveč. = Tudi v Gradcu ni se pozabil Vodnik. 7. dne t. m. namreč je obhajalo mlado

rad bi jih imenoval po pravem imenu. Jezikoslovci, krstite jih, ker dosti so že stari za močno potrebni hladni krst, posebno dokler je še zima!

Zgodovinska črtica.

Mož z dvema ženama in pa sto in sedemdeset let stari parament.

Dogodba v 8. listu „Novic“ v sv. Križu poleg Podpeča, naj je že resnična ali ne, me spominja dragocenega cerkvenega plajšča ali paramenta, kateri je bil okoli leta 1690 od zgubljene žene v Gabrčah sv. Antonu posvečeni podružnici, četrť ure od Senožeč, darovan. To se je zgodilo tako-le:

Okoli leta 1683, ko so siloviti Turki zadnjikrat s svojimi krvožejnimi četami na Avstrijsko privreli, se je, kakor so nam naši stariši pripovedovali in še pripovedujejo, med Senožečami (to je gori imenovano in pa Dolenjovasjo) sila krvav boj med avstrijskimi in turškimi četami unel; po dolgem klanji so zmogli naši.*) Pasji Turk si po imenovanu bitki nazaj proti Istri pomaga, pa vse, kar živega najde, pred seboj žene. Preplašeni ljudje so, to se ve, sebe, živino in kar je še družega bilo, že popred v tadašnje goste meje in boršče poskrili. Ena sama čvrsta ženica iz Gabrč, Lena Antončičeva po imenu, je na svojo urnost se zanašaje, potem, ko njen mladi mož dvoje otrok (dve hčerki 2 in 3 leta stari) in kar je še družega bilo mogoče, odpelje, v svoji na koncu vasi na južni strani stoječi hiši hotla štrene, ktere so se ravno v kotlu nad ognjem okuhovale, popolnoma okuhati — al vjela se je! Roparska in ravno otepena drhal turška čez vso gabrško vas mahoma plane! Čvrsta ženica hitro na vrtu za hišico luknjo izkoplje, ter štrene z vrelim lugom va-njo strese, luknjo pa z zemljo založi. Potem se hoče v mejo za svojo družinico pobasati, al prekasno je že bilo. Turčini jo zasačijo, in potem, ko je bila primorana, vse skrivaje po selu jim pokazati, jo seboj vlečejo.

Ko se strašna turška krdela proti Jugu popolnoma in menda za vselej odmaknejo, začno pregnani seljani nazaj v svoje hiše tavati; najbolj je pa skrbnega Franceta Antončiča sila nazaj gnala, ker je v strahu bil, kaj da se je neki njegovi mladi in čvrsti ženki pripetilo, ker je za njim ni bilo. Mladi mož poprašuje po svoji Lenčici, al vse zastonj; predrage mu ženke ni bilo ne sledú ne tirú.

Zapuščeni mož in vsi soseščani so si, potem ko ste dve leti od odhoda Turkov minuli, mlado vaščanko za gotovo mrtvo mislili. — Mladi vdovec si drugo devo za nevesto zbere in tudi dobí privoljenje za poroko. — Ko mu je nova ženka v petih letih potem troje otrok povila, priroma nekega spomladanskega dne „rajnka“ Lenčica ravno o mraku s košaro na oprsnicah in v dragoceni turški obleki, na svoje domovje ter prosi prenočevanja. Ker pa gospodarja domá ni, ji nje namestnica prenočevanje dovoli in jo k ognjišču med družino pokliče, da se ogreje. Gospodar ponoči domú prišedši se drugo jutro ves zamakne, ko svojo nekdanjo, že med mrtve šteto ženko zagleda; Lenčica tudi svojega moža precej spoznavši hoče ga objeti, al ta se ji resno otresa in se rotí, da je ne pozná. Lenčica mu z žalostnim

glasom dopoveduje, „da je ona njegova nesrečna, pred 7 leti od Turkov odpeljana žena, da je bila prisiljena staremu Turčinu Pašatu kot deveta žena služiti, in ko je ta v neki bitvi bil potolčen, je nje vroča želja, še enkrat do svojih priti, se izpolnila; prinesla je zdaj bogatijo veliko seboj.“ Al njen mož ostane le pri trdi besedi, da je ne pozná, in da ni imel druge žene kakor jedno! — Žalostna mati hoče potem svoji zapuščeni dve hčerki poljubiti, pa tudi te se je vstrašite in pred njo bežite. — Ko nesrečna žena vidi, da je nobeden noče spoznati, si izprosi sipon (kopačo). Mož njen in radovedni sosedje, kaj neki bo s tem orodjem, gredó zanjó za hišo na vrt; — žena odkoplje tisto luknjo, v katero je pred 7 leti vrele štrene stresla, in izvleče jih nepoškodovane. S tem je hotla možu pravično dokazati, da je ona res njegova od Turkov odpeljana žena; — al mož še zmirom trdno pri besedi ostane, da je ne pozná.

Sklenila je tedaj Lenčica svojo domovino za vselej zapustiti, pred pa še možá in svoji hčerki z nezmernim srebrom in zlatom obdaruje, zraven si pa izprosi, da sme svoja otročička počesati, potem ju poljubi in se — posloví.

Lenčici, čeravno je nevernemu Turčinu 7 let služiti morala, pa je še zmirom srce kristjansko ostalo.

Predno svoje rojstno selo zapustí, oglasi se pri cerkovniku (mežnarji) ter ga prosi, da ji gré cerkev odpret. Cerkovnik to storivši strmí za ženo, ktera s košaro na oprsnicah po cerkvi do vélicega oltarja stopa, košaro odloží, in po dolgi in solzni molitvi iz košare dragocen na rudečem rožnatem atlasu s čistim srebrom umetno olišpan parament sv. Antonu daruje. Ko še cerkovnika obdaruje, zapustí svojo domovino za vselej, — in res živa duša ni več o nji slišala. Imenovani parament pa je še dandanes dobro shranjen; umetno delo velike vrednosti je. Mož pa, ko je zgubljena Lenčica odšla, je zarad nemirnega srca svojo kmetijo tako zanemaril, da je v malo letih na beraško palico prišel. Še zdaj se vidijo razvaline njegovega stanovališča.

Senožeški.

Ozir po svetu.

Pisma iz Srbije o Srbii.

(Dalje.)

Da je preteklost Beligrada res strašna bila, ne pripoveduje nam le povestnica, temuč tudi to, da leta 1862, ko so Srbi barikade v bran Turkom po beligraskih ulicah kopali, so povsod na neizmerno veliko človeških kostí zadeli. Pa silovite nesreče ovega mesta, kteremu je sam Bog najlepšo bodočnost odločil, še ni konec. Žrela nebrojnih turških topov mu grozijo vsaki hip zasip, požar in smrt! Trepet, strah in groza obhaja vsakega, ki ta smrtonosna žrela na nesrečno, v trgovaškem razvitku cveteče mesto obrnjena vidi.

Bog je Beligrad za trgovino ko nalašč vstvaril, in sreča in blagostanje Beligrada bila bi sreča in blagostanje peštanskim, bečkim in trgovačkim rodovinom nebrojnih drugih mest carstva in kraljestva; zato je treba, da se gradovi trdnjave v trgovske hiše in magazine spremenijo in okoli po velikanskem zidovji namesti strahonosnih topov, pušek, bajonetov in kupov topovskih krogel je treba cvetečih štacun in na kupe blaga vsega sveta. Kadaj pa pride ta za Beligrad zlati čas, sam Bog vé. Mogoče, da je blizo ali pa tudi še dalječ v prihodnjih časih srečnišim našim potomcem ohranjen? Pa priti mora, in kadar bojo iz Beligrada vsi turški in srbski topovi zginili in kadar bo železnica krog sredine bogate kneževine iz Beligrada na vse strani raztegujena, takrat bo Beligrad najsrečnejši in zavolj tr-

*) Z zidom, čez seženj debelim in s trdnim kamnatim obokom na vrhu zidani, s strelnimi predori v štirih nadstropjih obdani, zelo prostorni in še danes dobro ohranjeni okrogli stolp, kateri pri dolenjski, sv. Marii počesčeni podružnici, na skalnatem hribcu med razvalinami nekdanjih parkanov stoji, spričuje, da je ta trdnjava, ko je še velika cesta iz Razdrtega skozi senožeški boršt „Brda“ in skozi Dolenjo vas proti Trstu peljala, zavoljo silovitih Turkov zidana bila. Pis.

govine najbogatejše mesto. V njem bo ležalo blago vse Srbije, današnje turške, vse Avstrije, Ruske, da! blago vsega sveta, in trgovci ga bojo obiskovali iz vseh carstev in kraljestev. Al dokler so topovi v Beligradu, ne bo železnica Srbom nič koristila, če jo prav naredijo, kajti strašnih topov se vse boji, in vsak le gleda, da svoje denarje, blago in glavo od njihove smrtonosne sile odnese.

Od Beligrada do Grocke je bilo potovanje zelo dolgočasno; nismo šli skozi nobeno vas, pa tudi nismo vidili nobene lepe cerkve, nismo slišali nobenega zvona. Slišali smo v daljavi le veselo petje petelinov in lajanje psov, po hostah in šumah pa vidili trume prešičev, po livadah in dolinah vse polno ovac, goved, gosí in drugih zvestih prijatlov in drugarjev človeških, velikih in malih, letečih, plavajočih in hodečih. Ti so nas opominjali, da morajo tudi ljudje v tej brezljudni pa rodovitni puščavi živeti, in res! včasí sem zagledal dalječ od ceste v kakem zatišji kako vas, na sredi plodonosnega hribastega polja. Vasí, kolikor sem jih vidil, so sploh sila velike in okoli in okoli, kakor v okolici topčiderski, podobne trdnjavam, z grabni, zemeljskimi nasipi in ograjami obdane. In to tako-le: najprej je okoli velike vasí globok graben skopan, nad grabnom je visok nasip, po nasipu so planke ali pa trnje. Predno se je to okoli velicih teh vasí napravilo, gotovo je dalo ljudém veliko truda in žulov. Vse vasí so se od cest, po katerih so v prejšnjih časih Turki sém ter tje hodili in ljudi zaterali, dalječ umaknile in zatišja iskaje se poskrile. Ob cesti stoji redko kaka, kaj bi rekel, bolj korajžna hiša. Hosta pa je od Beligrada do Grocke sploh vsa posekana ali popaljena. Druzega ne vidiš, kakor samo kratko repasto šumo (gozd), po nji pa slišiš kruljenje živeža iskajočih svinj in tam pa tam kak velik, siv, večkrat črno obžgan štempelj — žalosten ostanek nekdanje velikanske hoste! Med šumo se vidi tudi kak obsijan laz, po lazú se dobi še tudi kak ležeč ali stoječ štempelj, in dalječ unkraj šume se vidi rodovitno polje in tam se zagleda včasí kaka mestu podobna vas; večkrat je pa skrita, da se nikakor zagledati ne more. Vasí posebno zato ko mesta izgledajo, ker so grozno velike; hiše so sploh lesene pa večidel čedno pobeljene in z žlebasto opeko krite.

Če po Slovenskem potuješ, vidiš po vaséh in gričih kako belo cerkvico, in veselo ali žalostno petje zvonov ti od vseh strani na ušesa doní. Tukaj slišiš samo kruljenje svinj in v daljavi peteline veselo, ljudi pa nekako tužno svoje junaške pesmi popevati in na dudlo dudlati. Po vaséh in gričih ne zagledaš bele cerkvice; le kak siv, črno opaljen štempelj, ki je srčno ranjen in za svojimi brati, ki so nekđaj okoli njega v nebrojnem številu ko velikáni stali, žalostno tuguje, kajti vse je neusmiljena sekira podrla. Ti sivo-črni štemplji se mi zdijo, ko da bi žalostni in objokani na svoje mlade potomce, na gosto okoli njih rastečo šumo gledali, ktera njihove velikanske veličine nikakor doseči ne more. Tudi poljedelstva sem bil žalosten. Vidil sem nepokošene travnike in senožeti, kjer si mora živina sama pozimi izpod snega živeža iskati; vidil sem, koliko se pri vršenji (mlačvi) na njivah žita raztrese, in na mestu, kjer se je žito vršilo, gnjije slama; nihče je ne spravi! Naj si je išče živina sama. Z zelnikov seljak (kmet) pobere samo toliko glav, kolikor misli, da mu jih bo dosti za zimo; zelno perje in glave, kar misli, da bi mu bilo od več, pusti tam, kjer je zrastle, živali, in tako se po zelnikih pasejo svinje, goveda, gosí itd. Tudi pokošene travnike sem vidil; al lepo seno po njih v malih kupih gnije, in živina dela ž njimi, kakor ji drago; jih podera, gazi in jé, kolikor se ji ljubi. Nekteri kupi so že več let stari, in trohijo; žival jih ni mogla po-

jesti, ker jih je sama vsmradila; posebno svinje po svinsko ž njimi delajo. Kuruzna slama se skoraj sploh nikakor ne poreže; poberó se štoki, drugo ostane za zimo na njivi, kakor je zrastle, in žival gotovo je temu delu hvaležna; kadar debel sneg pade, so ji kuruzne njive dober pašnik, bolji kakor s snegom pokriti kupi trohljivega sená in slame, pod katerim svinje krulijo in po katerih neizbrojno oblakov kavk in vran živí. Vidil sem tudi, kako je troje parov volov en plug po rahli zemlji komaj vlekle; pri vsakem paru je en človek, ki goveda poganja in sili, kar se dá, odzad se pa plugar na vse grlo dere. (Dal. prih.)

Na straži.

Iz zapuščine Matevža Lotriča.

Kam se skrivaš, blede luna?
Krátí straže tužno delo,
Ljubim luči svitlost belo —
Mar mi skrivat' češ beguna?

Al noben ne bo mi bežal;
Čakat' mora jutra zore,
Pred ko solnce gré za gore,
Bo v krvi na polji ležal.

Kje si jutro? Hitro zbudi
Po taboru mrzlo rôso!
Dobro zbrusil sem si koso,
Da pod njo protive se zgrudi.

Saj dolžnost me k temu veže,
Da domovje, vero branim,
Naj protivca smrtno ranim,
Da se v tamno zemljo vleže.

Jez se tudi težko ločil
Sem od doma, ljubih svojih,
Zdaj veselje mi je v bojih,
Starše pa Bogu sem zročil.

In če jutri meč presune
Mi srcé, in luč mi mine,
Vmrjem zvest sin domovine,
Unkraj čul bom vbrane strune!

Slovstvo.

* Drugi vezek slovanskim interesom namenjenega nemškega časnika „*Slavische Blätter. Illustrierte Monatshefte, herausgegeben und redigirt von Abel Lukšić*“ je prišel na Dunaji na svetlo. Obsega konec „potopisa iz Galicije“ od Hermine Glineske in „slovanske ostanke v Tirolih“ od dr. H. J. Biedermana. Zelo zanimivi ta sestavek priporočamo vsem našim preiskavcem starinskih stvari. Za tem sledí „poljska idylla“ in črtice iz življenja Jana Klenowskega, smešnega svetovavca češkega kralja Jurja, znanega pod imenom „Paleček“, o katerem po F. Mikovcu tudi „Novice“ hranujejo nektare odlomke. „Življenjepis s podobo dr. Jan. Bleiweis-a“, in nekrolog grofa Gustava Olizar-a“ in „Jan. Gabr. Ščiborskega“ sklepajo prozaični del, za katerim sledí slovansko pesništvo: „O gwiazdeczko! (o zvezdica) iz poljskega prestavil V. Pol, za glasovir na novo zložila H. Glineska — „pesem ruskega vojaka“ od kneza P. A. Wiasemskega, ponemčil Vidert, — „smrt slepega kralja“ od H. Mareka, ponemčil A. Waldau, in pa narodne „ženske hrvaško-srbske pesmi“, ponemčil J. Lambl. Dopisi iz Zagreba in Prage in drobtinice slovanske literature in umetnosti sklepajo drugi, kakor se po vsem tem vidi, zanimivi zvezek. Omenimo iz literarnih drobtinic knjižico g. Olewinskega, učitelja poljske in rusinske stenografije na vseučilišču levovskem, v kateri se nahaja poziv v nemškem jeziku na vsa slovanska stenografična društva in črtice njegove stenografične učilnice, da bi se na podlagi te učilnice po vzajemnem porazum-

te ure, ali se bojijo le obilih stroškov, ne vem; to pa mislim, da je bôsa in prazna govorica, da so mojstru, ko jo je izgotovil, po zvršenem delu oči staknili, češ: da bi nobene enake več ne naredil! — Od astronomiške ure podajva se v duhu, brate, v vojniško dvestolpno cerkev pri Maríi Snežnici, ki so jo zidali jezuiti. Že unanja obzidja pripravljajo človeka na občudovanje notranjih lepotij. Le škoda, da take cerkve, s tolikimi stroški in toliko umetnijo nekdanj zidane, dandanes večidel žalostne samote medlijo. Največa lepota holomuške garnizonske cerkve pa je in ostane njena orgelna omara. Premedel sem vendar že marsikak kot, al tako krasnega dela še nisem vidil.

Zdaj pa idiva še v metropolitansko cerkev, ki stoji na najvišem holmu vsega mesta. Tukaj se gledé stavbine vrednosti kaj posebnega že zunaj ne vidi, pa se tudi znotraj ne najde. Bogatije ima sicer cerkev silne, al ne dajo jih viditi vsaki dan. Obok ozke cerkvene ladije podpira osem stebrov, izmed katerih sta sprednja dva prečudno na okrog opasana in objeta od precej velikih orgel, na ktere se o delavnikih pri korarski maši igra. Razun teh dveh orgel, ki pogled v presvetišče nekako zeló omejujete, ima cerkev še druge, vrlo velike, na glavnem koru. Presvetišče, na videz veliko novejše od ostale cerkve, je kakih 10—12 stopinj vzdignjeno nad njo, in je zeló visoko in prostorno. Ob straneh stojijo korarski stoli in škofov sedež. Pod presvetiščem nahaja se prostorna kapela in v nji se postavlja božji grob. Na južni strani cerkvene ladije prizidani ste dalje dve kapeli, v katerih eni se nahajajo v dragoceni shrabnici svetinje sv. Pavline, varhinje holomuške; v drugi pa ostanki zveličanega Janeza Sarkander-a, pred malo leti z velikimi slovesnostmi le-sem preneseni. Največi kinč pa so metropolitanski cerkvi njeni čveteri, orjaško-doneči veliki zvonovi, kateri tehtajo 136, 75, 32 in 17 centov. Vélíki zvon je bojé najtežji v Moravii. — Od metropolitanske cerkve ni dalječ tudi do knezo-nadškofijske palače. Znamenita je ona zlasti zastran tega, ker sta stolovala v nji leta 1848 od 14. oktobra do 2. decembra cesar Ferdinand in njegova supruga cesarica Marija Ana; v véliki dvorani te palače je nastopil tudi dne 2. decembra onega leta vladarski prestol naš sedanji cesar Franc Jožef I. — Znano bi Ti utegnulo tudi to biti, da holomuški nadškof ima prečastno predstvo, da krona avstrijske cesarje kot kralje česke. Tukajšnji nadškof in njegovi kanoniki morajo biti plemenitega stanú; pa imajo tudi prebogate dohodke. Knezo-nadškof ima pred saboj, gledé dohodkov, le enega cerkvenega kneza, nadškofa ostrogonskega na Ogerskem.

Kot posebno znamenitost holomuško Ti moram tudi še to povedati, ki je dozdej še nisem nikjer staknil, da so namreč prodajalnice ene vrste, kakor tudi kavane, sladkarnice, knjigarne itd. vse skupaj ena poleg druge. Tako vidiš, na pr. v eni ulici same železninske štacune, v drugi same prodajalnice za obleko, v tretji špecerijnice, v četrti kavane itd. Za kupca je to kaj pripravno; prodajavci pa imajo tudi priliko, drug drugemu nevošljivemu biti, ker vsak vsaki hip vidi, kako tržuje sosed, ko sam praznuje.

To, dragi moj, sem Ti hotel še dodati v holomuški popis. Vês Tvoj Jože Žlindrovič.

Ozir po svetu.

Pisma iz Srbije o Srbii.

(Dalje.)

Od Grocke do Smedereve sem vidil sam lep Banat na levo, kajti na desno so mi hribje pogled zapirali. — Okoli Smedereve so prelepi vinogradi; istina je, da

vino smederevsko je vrlo dobra kaplja. Od Smedereve naprej smo jo na desno zavili po lepi ravni cerkvi brez klancev. Ostra burja nam je obraze neusmiljeno brila, in vendar voznik, kteremu je žena moja svitlo dvajsetico poklonila, da bi si nove opanke kupil, bil je bos na obeh nogah. Sezul je namreč ostalo mu opanko in jo bacnil na voz. Vprašam ga: zašto nisi opanke si kupil za poklonjene ti pare (krajcarje)? „Pa šta bi kupivao? — mi odgovori. „Da sam kupio, morao bi dve da kupim, jer samo jedne neće niko da proda. A što dve da kupim? počem v mene još je jedna dobra! Da sam kupio, imao bi sada tri, a imam samo dve noge! Kod kuće imam kožu, pa ću izgraditi opanku si sam, i evo! mi poklonjenu cvanciku v žepu. Hvala vam, gospoju, za cvanciku!“ odgovori niti na duši niti na telu pokvarjen Adamov sin v moje veselje in zadovoljstvo, ki je ostal kakor ga je Bog vstvaril. Mehkužnosti in nečimernosti ne pozná; zima, lakota in žeja ga ne plaši; postelja so mu gole dile ali zemlja, zgjavje kamen, jed paprika, česen, čebula, fižol, zelje in kos kruha; pi-jača, čaša rakije in duhan; obleka pozimi in poleti lahke gate in srajca, ktere pa nikoli ne zapne, marveč najhujši burji svoje nedolžne gosli kaže, in pri vsem tem je zdrav, velik in čvrst ko hrast. In tacih nepokvarjenih sinov je Srbija polna, da jih sme z orožjem v roci na Turke pustiti, — zlo — zlo za Turke! kajti vsak v svojem ko škala trdnem telesu junaško srce in smrtno sovraštvo do Turka nosi. Tako v živahnem pogovoru s kočijažem svojim dospemo na samoti do neke lepe krčme. Bilo je ravno okoli poldne. Tu nekoliko postojimo in stopimo v gostivno. V sredi grozno velike veže je bil strašen ogenj; same klade so bile naložene; nad ognjem sta visela dva velika kotla; v jednom se je kuhalo zelje z mesom, v drugem fižou — srbska najboljša jela! Na vsaki strani velike veže je bila po jedna soba; jedna za gospôdo, druga za proste ljudi. Mene z družino mojo pelje gazda prijazno v gosposko sobo; moral sem že nekako na gosposko cikati. V gosposki sobi ste bili dve prosti, ne pogernjeni mizi iz smerekovih dil že mnogo mnogo let stari; zraven je stalo nekoliko starih stolov in dve leseni stari klopi. Na sredi sobe je bila lepa žužemberška železna peč; okoli peči mnogo popotnikov, ženskih in moških; na strani v sobi je bilo ognjišče, kjer je tudi velik ogenj gorel. Vsedemo se za mizo; pijemo rujno vince in prigrizujemo iz Beligrada donesene purane. Soba za proste ljudi ni imela niti mize, niti stolov, niti klopi. Bila je in je prazna velika soba s pričnami, na katerih ljudje ponoči spijo, podnevi čepé jedó in pijó; največ pa je bilo ljudi okoli ognja v veži. Gazda (gospodar) jim je iz kotlov v skledice zelje in fižon zajemal, oni pa so okoli ognja čepé ručali.

Čez kake poli ure jo udarimo po ravni cesti naprej in pridemo v mraku do neke krčme na samoti, v kateri smo prenočili. Tudi tukaj je bil na sredi velike veže velik ogenj, je gotovo še tudi zdaj; okoli ognja so ljudje po tleh čepeli, nekteri na malih trinogatih stoličkih sedeli, vsi pa večni ogenj gledali v dveh kotlih, v katerih se je kuhalo zelje z mesom in fižon, na ražnu pa se je veliko jagnje vrtilo. Tudi ta hiša je imela na vsaki strani veže po jedno sobo. Gazda nas pelja v lepšo, mislim, gosposko sobo, v kateri pa ni bilo niti kake mize, niti kakega stola; za kinč pa so bile obešene po steni puške, pištrole, handžari in podobe ruske carske rodovine, kakor po vseh kucah srbskih. Na strani so bile pa gole dile za počivanje in spavanje. „Izvolite?“ vpraša nas gazda. Vina in pečenja, mu odgovorim. Vsedemo se po pričnami in evo, gazda nam prinese kmali oko (bokal) dobrega vina in v skledi velik kos na ražnu pečenega jagnjeta, kterege z ro-

kami in zobmi razcukujemo in v gladne želodce spravljamo. Okrožnikov, vilic in nožev nismo imeli s seboj, kajti dal sem jih na volovske voze. In zopet sem se prepričal, kadar je človek lačen, da vseh teh reči treba ni. Po večerji se vležemo po naših mehkih modricih in se odenemo s toplimi kocmi, ki smo jih seboj peljali; kajti naše mehkužne, od mladosti razvajene kosti niso zadovoljne z golimi dilami in trdo zemljo kakor so srbske. Ostali popotniki so ležali po golih tleh okoli ognja v veži, nekteri pa v drugi sobi po tleh in klopéh. Po sladkem spanju se ravno vzdignemo, popijemo rakijsko in črno kavo, otroci pa nekoliko mleka, pa hajd po ravni cesti naprej! (Dal. prih.)

Dopisi.

V Pragi 5. marca. † — V 4. listu „Novic“ sem Vam pisal o letnem zboru gledališnega odbora, ter o volbah novih odbornikov. Kakor sem omenil, bilo je v zboru prav živo. Misli o poljskem povstani razdvojile so že pred dvema letoma česki narod v dve stranki. Gledališne zadeve pretile so ga zdaj še bolj razcepiti. Obe stranki se sicer v tem zlagate, da se ima veliko narodno gledališče zidati, al o poti, po kateri bi se mogel ta cilj doseči, ste si navkriž misli. Starejša stranka (ktere organ je „Národ“) spoznavši, kako težko, da, rekel bi, nemogoče, je v sedanjih časih samo z dobrovoljnimi zbirkami sebrati 500.000 gold., misli, da bi se ta stvar imela prepustiti deželnemu zboru; kakor se je namreč nemško gledališče na deželne stroške zidalo, tako naj bi se zdaj po vsej pravici zidalo tudi česko. Mlajša stranka pa, ktero zastopajo „Národní listy“ in „Hlas“, misli o tem drugače. Ona hoče imeti narodno gledališče, ne pa deželno. Ako bi se namreč gledališče na deželne stroške zidalo, zidalo bi se s českimi in nemškimi denarji; gledališče bi po takem ne bilo več čisto narodna naprava; Nemci pa bi jim mogli spotikati, da si niso mogli sami gledališča napraviti. Al stranka, ktera to trdi, ni pomislila, da se tudi nemško gledališče ni samo z nemškimi, ampak tudi s českimi denarji zidalo! Pisalo se je prav hudo na uni in tej strani, in žalibog da ne vselej „sine ira et studio.“ Kmalu po tem bila je druga občna seja, v kateri so se novi odborniki še enkrat volili, ker so nekteri mislili, da ni bilo v prvi seji dosti udov pričujočih. Volbe so izpale sploh, kakor v prvi seji; namesti predsednika g. Dittricha, ki ni volbe sprejel, je bil izvoljen g. Urbánek. Kakor prva, bila je tudi druga seja živahna. Konec debate je bil ta, da ste se obe stranki sprijaznili. Novi odbor, po večem sestavljen iz mož mlajše stranke, napenja zdaj vse sile, da bi, čim pred, sebral potrebnih 500.000, ali kakor nekteri mislijo, še celo 800.000 gld. Najpred hoče poskusiti z nabirko; ako ta ne gre spod rok, hoče napraviti loterijo; in še le, ako bi oba ta načina ne zadostila, misli se obrniti na deželni zbor in po takem vendar kreniti na pot nasprotne stranke. Tako je konec nemilega prepira; politično in narodno življenje je zopet enmalo potihnilo, da so mogli ljudje tem bolj uživati pustnih vesellic. In res se letos niso mogli pritožiti o tem. Bilo je vesellic, da morebiti še nikoli toliko. Dasi je bil pust dolg, vendar ga ni bilo dneva, da ne bi bilo mnogo večih ali manjših plesov. Med narodnimi plesi bil je gotovo najlepši tako zvana „národní beseda“, ki se po vsej pravici sme imenovati naroden ples; kajti ne vdeležujejo se ga le nekatere vrste ljudi, marveč je vsakemu poštenemu človeku svoboden vhod. Ne bom Vam ga obširno popisoval, vendar pa ne morem zamolčati zanimive kratkočasnice, ki se o tem plesu pripoveduje. Radovednost žene nekega Nemca na omenjeni ples. Da pa kaže svojo srčnost

prav očitno, neče drugače govoriti kakor nemški, ter prosi znane česke umetnice, ki je tudi Ljubljancanom še v dobrem spominu, gospodičine Z adrobilkove, naj ž njim pleše. Vljudno ga vpraša: „Gospod, znate li česki?“ „Ich kann zwar — zavrne junak — aber — ich will nicht (znam sicer, al — nečem.“ Na to mu gospodičina odgovori: „Tudi jez znam plesati al — nečem.“ — Čisti dobiček, ki je bil namenjen narodnemu gledališču, znesel je 735 gold. Res lepi novci; al le kapljica so v morje tistih 500.000 gold. — Tudi bujni „Sokol“ ni hotel zaostati ter napravil je sjajni ples na Žofinji; 25. februarja pa v svoji prekrasni telovadnici domač maškarni ples. Obe zabavi bili ste prekrasni; iz najviših krogov vdeležilo se je mnogo gostov. Pa saj ni čuda, kajti „Sokol“ je gotovo eno najbolj priljubljenih praških društev. — Naj omenim še dveh večih narodnih zabav, ki jih je napravila „umělečka beseda.“ To društvo je komaj dve leti staro, in že je rodilo premnogo sadú; posebno na polji umetnosti, ki je njen cilj. Spomnimo le lanske Šekspirove slavnosti, ki se na vsem kontinentu ni nikjer tako svečano obhajala kakor v Pragi. Letos misli zopet pristojno proslaviti spomin laškega pesnika Dante-a. — Pust je minul in nastopil je resni postni čas. Začele so se postne pridige z misijoni; vendar se ne zabi obdelovanje ved in umetnosti. Že je prišlo mnogo umetnikov v Prago, drugih se še pričakuje. Ne mine skoraj dan, da ne bi imeli kakega večega muzikalnega koncerta. Razun tega pripravljajo se še več razstav. Danes na pr. so se razstavile slike črnogorske kneške rodbine, ki jih je izdelal slavni česki slikar Čermak. Najvažniša razstava pa bode 22., 23. in 24. t. m.; izložili se bodo namreč izdelki iz česke svile. Prejemajo se sicer svilni pridelki tudi družih avstrijskih dežel, vendar darila se bodo le domačim delila. — V pondeljek 27. februarja je g. Vilimek, lastnik „Hum. listov“ prestal osem mesečni zatvor; 28. februarja pa so spustili g. Vinklerja, bivšega redaktorja „Boleslavana.“ — Od novega leta izhaja čez 70 českih časopisov. Gotovo lep napredek! Al podoba je, da bi bilo bolje, ako bi jih nekoliko manj imeli; ker so tako materijalne in duševne sile preveč razcepljene, se nikakor ne more pričakovati le dobrega zrna. Posebno na beletrističnem polji bi bilo želeti, da bi se vsaj po dva lista v enega združila. — Nemilo nas je presunil žalostni razpor o ljubljanski čitavnici, ki je morebiti razdvojil tudi ljubljanske rodoljube. Čemu to? Bog daj, da se ta stvar skoraj poravná! Tem bolj pa nas je razveselila novica, da bode čitavnica s „Sokolom“ napravila v javnem gledališču besedo. Naj bi to še večkrat storila, — morebiti tudi v prid slovenski Matici. V Pragi napravljajo društva, razun svojih domačih društvenih zabav, večkrat tudi očitne besede, ki se jih more vsakdo vdeležiti. Tako društvo očitno pokaže, kaj veljá in koliko narodu koristi; koristi pa še posebno s tem, da odmeni čisti dobiček navadno kaki narodni napravi. Ne bi mogli tudi o tem posnemati svojih severnih bratov? — Z Bogom!

Od sv. Petra blizo Maribora 8. marca. — 3. dan t. m. bil je nesrečen den za tatove — saj pri nas. Zgodaj v jutro sta podila dva človeka tukaj mimo neko govejo živino. K sreči, al za tatova k nesreči, jima pride naproti srenjski župan gredé k službi božji. Ker ni poznal omenjenih človekov in se mu je vse nekako sumljivo zdelo, pobara ju: od kod da sta in kam da podita živinče? Zmedeni odgovor je potrdil sum njegov; brž ju zavrne župan, zastavi živinico pri bližnjem sedu, peljá zasumljena tatova seboj ter ju dene pod varstvo v tukajšnji farovž. Med tem pošlje glas svojemu služabniku in gré k sv. meši. Po dokončani službi božji hoče ju natančniše zaslišati, — al v tem hipu

polje obdelovali in živino redili, so se oblačili s kožuhovino in tudi s tkanim platnom; za stanovašča so si narejali previdno izdelane kočice. Orodje so imeli leseno, koščeno in kamnato; kolikor so rabili bronaste stvari, bodi si za hišno pripravo ali za bojno orožje, se kaže, da so bili to glavarji in večji bogatini. Bronasto blago pa se je utegnilo deloma domá izdelovati, deloma pa iz tujega prinašati.

Dalje pa taka stanovašča na kolih niso celó neznana ali pa tudi samo stara reč. Grški zgodovinar Herodot, ki je živel 444 let pred Kristusom, piše o Peoncih, azijskem narodu, ki se je bil vselil v Macedoniji na prazijskem jezeru blizu sedanje Bitolije, in kterelega perzijski vojvoda za kralja Darija ni mogel posiliti: „Sred jezera stojé sestavljeni odri na visocih kolih, in tje pelje s suhega le en sam most. Na odru ima vsak svojo kočico, kjer živí, in skozi oder duri z loputnico, kjer se doli gré v jezero. Rib pa je tolika množina, da, če kdo loputnico odprè in prazen koš v jezero spustí, in ga čez kratek čas zopet gor potegne, je tisti vès poln rib.“ Kakor pišeta Strabon in Juli Cesar, so nekdanji Belgijanci v severni Galiji tudi stavbe na kolih imeli v močvirih, kamor so pobegali pred sovražniki. Še dandanašnji so nekateri narodi na južnih otokih, ki imajo pohišta na kolih; Papuanci v novi Gviniji in v sundskem morji si delajo taka stanovašča; Maorjanci v novi Zelandiji imajo sred jezer na otokih zavarovana in s koljem obdana selišča. Največa stavba na kolih, celo mesto na kolih sred morja so Benedke; drevesa iz nekdanjih istrijskih in dalmatinskih gozdov ondi nosijo velikanske palače in krasna pohišta. Stavbe na kolih po takem same na sebi niso gotov značaj, ni za posebno dōbo, ni za poseben narod, temuč utegnejo služiti za razne namene.

Učeni možje v severni Evropi, na Danskem in Švedskem, so po svojih najdbah sodili, da se mora pri nekdanjih ondašnjih stanovavcih, kar se tiče njihovega izobraženja, trojna doba razločiti, namreč: kamna dōba, kjer so bolj divji rabili le še samo kamnato orodje, bronova dōba, kjer so nekaj omikani delali in rabili že bronasto orodje, in v poslednje železna dōba, kjer so bolj izobraženi se bili izučili železo plaviti in v razno rabo kovati. Ravno tako so učeni Švicarji menili, da se je v njihovi deželi taka trojna dōba vrstila: najpoprej kamna, ker se v nekterih jezerih nahaja samo kamnato orodje; dalje bronova, ker se v družih stranéh dobivajo tudi bronaste stvari; in h koncu železna, ker se je v nekterih jezerih pokazala še železnina. Železna dōba se snida že z znanimi zgodovinskimi časi, ko so Celti gospodarili v zahodnji Evropi, ko so nad tiste kmalo Rimljani začeli mahati.

Za določek, koliko stare da bi bile take kamnate in bronaste stvari, se je v dosedanjem zgodovinskem preiskavanju še premalo zaznamkov našlo. Tedaj so se nekateri učeni možje obrnili na zemljoslavno ali geologično pot; nasipi pri rekah, kjer se lega nad lego razloči, se jim je zdelo, da bi utegnili nekakošno mero za nekdanje čase dati. Na Švicarskem kaže rečica Tiniera pri genevskem jezeru tri različne lege, kjer so se v vsaki našle drugačne starine; ondi se je sodilo, da lega iz bronove dōbe bi bila 3000 do 4000 let stara, lega iz kamne dōbe pa 5000 do 7000 let. V Egiptu velika reka, Nil po imenu, vsako leto o povodnji pušča novo lego prstí po deželi; po debelosti nanesene zemlje se je menilo, da ondi so ljudje že pred 12000 ali 13000 leti stanovali. V Ameriki dela Misisipi pri iztoku v morje velik nasip; tistega so preračunili, da bi utegnil pričati za 50.000 let staro dōbo. Vendar vsi taki računi so negotovi, marsikaj se jim dá nasproti postaviti. Zemljoslavna vednost je namreč le še pri svojih začet-

kih, in kar se je doslej sodilo in računilo o starosti kamnatih in prstenih leg na naši zemlji, so le prve poskušnje, da bi se našla kaka mera za nekdanje čase. Tudi zgodovinski viri, kolikor se s treznim umom preiskujejo, človeškega rodú ne delajo ravno starejega, kakor ga Mojzesove bukve popisujejo.

(Konec prihodnjič.)

Ozir po svetu.

Pisma iz Srbije o Srbii.

(Dalje.)

Okoli poldne pridemo na precej visok hrib; o podnožji se nam je odprla lepa dolina, v dolini pa malo mestice Batočin. Tukaj sem se zopet svoje domovine prav živo spomnil, mislé, da gledam z visoke vinske gore — iz Lisca v lep Dobernič, kjer sem jez toliko veselih ur preživel. Al nisem videl Šahovca, Korita in družih vasi velike in lepe doberniške doline, kjer mi bratje in prijatli živijo! V srce tužen grem peš v lepo dolino, tako podobno Doberniču, lepi dolini moje nepozabljive domovine. Batočin je malo mestice, hiše so sploh lesene, z žlebastim ceglom krite, po sredi trga je na vsaki strani nekoliko štacun z blagom kmetu potrebnim; na sredi mestica je lepa bela cerkvena. Al po hribu unkraj doline ne vidiš velikega skalovja in med skalovjem nerodovitne z ajdo obsejane zemlje, kakor po šahovskem hribu pri Doberniču; namesti neizbrojnega skalovja vidiš tukaj neizbrojna krdela ovác, goved, svinj itd. Lepa dolina je brez vasi in samo nekoliko za silo obdelana.

Iz Batočina smo prišli o kakih štirih popoldne v Kragujevac. Kaj sem od Smedereve do Kragujevca vidil, hočem vam povedati. Kakor od Beligrada do Smedereve, taka je tudi dalje naprej do Kragujevca in po velikem njegovem okrožji zemlja, kolikor sem je jez prehodil. Vrlo rodovitna je, al le malo obdelana, in le redke so ji vasi. Lahko bi na neizrekljivo plodoviti zemlji najmanj kakih pet do šest milijonov ljudi živelo; pa živí jih dozdej samo en milijon in nekoliko čez 100.000. Živé, kaj bi rekel, tako na redko, da drug za družega ne vé!

Od Smedereva ima zemlja vès drug izgled kakor od Beligrada do Smedereve. Okoli Beligrada je zemlja velika širjava brez hoste, kajti tam je bilo zmirom nesrečno bojno polje, na katerem so se razni narodi evropski in azijski za lep, da, najlepše ležeči Beligrad krvavo cukali in preivali svojo kri. Še le daleč od Beligrada je mlada šuma (hosta) in med njo ležijo in stojijo stari, opaljeni velikanski štempli in klade, ki so ostali na spomin nekdanjega veličanstva grozno velikih temnih host.

Vasi so, kakor sem rekel, okoli Beligrada in na obalih Save in Donave sploh velike; njih hiše so skupaj obdane z grabni, z zemeljskimi nasipi in ograjami. Njive okoli Beligrada in sploh ob Savi in Donavi niso zagrajene, kakor tudi pri nas niso; njiva stoji poleg njive, travnik poleg travnika, kakor pri nas na Slovenskem. Al od Smedereve naprej se začnó strašne ograje. Cela srbska zemlja izgleda tu kakor neizmerljivo velika, da, velikanska, nepretrgana mreža. Kolikor je njiv, vinogradov, vrtov, travnikov, pašnikov, host, grabnov, rek in potokov, toliko je tudi nepotrebnih ograj! Polje, vinogradi, vrtje, travniki, hoste, reke, potoki, grabni, vasi in mesta, vse, vse, je z velikanskimi ograjami prevlečeno. — Pa kakošne so te ograje? Kdor jih vidi, mora ga nehoté žalost potreti, ako ima le iskrico ljubezni do naroda srbskega in do lepih srbskih host. Po celi Srbii leži kroz hribe in doline, kroz reke, potoke in grabne po polji in hostah, vinogradih in vrtih, po

travnikih in senožitih, kroz vasi in mesta klada nad klado, klada poleg klade, — vse, vse je prevlečeno in s kladami obloženo. Sèm ter tjè, v cikcaku, leži po šest klad, ena vrh druge, pa zopet šest zraven drugih šest vložnih, in tako sèm ter tjè naprej, na vse kraje in strani, tako, da vsa dežela izgleda ko grozno velika nepregledljiva, vse križem ošančena trdnjava. In te šance „ograje“ so iz najlepšega hrastovega lesa! Hrast za hrastom je padal do zdaj pod neusmiljeno sekuro po vsi Srbii! Razklali so hraste kroz sredo na štiri kose in nakopičili jih v ograjo klado nad klado, klada pri kladi.

Od Beligrada naprej sem rekel, da ni nobene lepe hoste, kakor samo kratka repata šuma. Od Smedereva naprej ne vidiš ne šume ne repastega drevja, ampak samo lepo visoko hrastje, lepe sèm ter tjè z velikanskimi ograjami prekrižane hoste, po ograjah pa cela krdela svinj krulijo želoda iskaje. Pa žalibože! da so te nekdanj temne hoste zdaj večidel svetle, da, plešaste postale in da se bojo morebiti v plodonosno polje, daj Bog! ali pa v nepogledne repaste šume spremenile. Ako bo mir, se bo narod po lepi Srbii leto na leto vmnoževal in sedanje plešaste hoste bojo kadaj rodovitno z ljudmi napolnjeno polje brez ograj; kajti kadar poidejo hoste, morajo tudi nepotrebne ograje same po sebi zginiti, kakor so v belograški doljni okolici že zdavnej s hosto vred zginile. Od Smedereve naprej vidiš po hostah strašno velike debele klade, kakor mrliča na strašnem bojnem polji ležati v neizbrojnem številu. Al ne samo po hostah, temuč tudi po polji, vinogradih in vrtih ležijo velikanske klade, nad katerimi se je sicer kmet upiral, da bi jih bil razklal in za ograjo porabil, al ker tega ni mogel, celih premakniti pa tudi ne, jih je pustil na bojnem polji nemili osodi! Ne samo velikanske klade ležijo, temuč gosto stojijo tudi grozno veliki sivi štori in štempli kakor strašila po vsej srbski zemlji po njivah, hostah, vinogradih in vrtih. Nobeno drevo ni tik tal posekano, temuč kakor je človeku lože bilo, ali niže ali više nad zemljo. In po stoječih štoréh se lahko sodi, ali jim je majhen ali velik človek življenje vzel.

Tako sem našel povsod, kjer koli sem še do zdaj bil, in tako je neki povsod po Srbii, kakor mi pripovedajo. Vsa Srbija je podobna, kakor sem rekel, gosti vse križem sèm ter tjè vežejoči se velikanski mreži, čegar gosti štempli, štori in ležeče klade, so ko gosti vozali. Da! po Srbii leži v trohnobi puščenih, v nepotrebni ograjah, v ležečih kladah in štemplih toliko lepega lesa in drv, da ti, dragi čitatelj, popisati ne morem; verjeti ne more, kdor ni vidil sam.

Hvala svitlemu knezu Mihail-u, ki je svojo kneževino obhodil in povsod tako žalostno in neusmiljeno gospodarstvo s hostami našel, da je potem zakon izdal: da ne sme nihče plodonosnega drevja sekati, tudi na svoji zemlji ne; sekati se sme samo suho drevje. Se vé med plodonosno drevje se računji vse drevje tudi bukev in hrast. Ta zakon je skupščina z veseljem odobrila, ter bo narodu na veliko korist, kajti po zemlji srbski leži najmanj za deset let v nepotrebni ograjah za kurjavo dovolj lepega suhega lesa. Če pa kdo za kako novo poslopje debelega lesa potrebuje, mora svoje predpostavljene oblasti prositi, da mu dovoli sekati kolikor je treba in kaj. (Dal. prih.)

Dopisi.

Iz Dunaja 16. marca. * Ker je zadnji čas zopet sneg zapadel polje, se bojo zelo zakasnila dela pomladanska, ktera pri nas začnemo že sred sušca. Kjer ni snega, je pa zemlja tako mokra, da pred aprilom (mal.

travnom) ne bomo mogli začeti orati, če prav bi zdaj stanovitno vreme nastopilo.

Iz Banata 15. marca. — Goveja kuga je do dobrega jenjala, tedaj je zaprtije konec in živinski sejmi so zopet prosti. Al iz Moldave se še zmiraj slišijo žalostne novice, da se kuga čedalje huje razširja; v kratkem je v 4 okrajih 522 goved poginilo.

Iz Oseke v Slavonii 18. marca. — Povejte tudi ve „Novice“ svojim bravcem, kako strašno je, ako zdravnik ne spozná stekline pasje. To se je pri nas pripetilo. Pred več tedni je pes zgrabil otroka na ulicah. To viditi, skoči neki trgovec iz svoje štacune otroku na pomoč. Pri tej priči ga mrha v roko popade. Ker je še družega človeka in več psov popadel, so ga stekline sumljivega ubili. Ko so ga raztelesili (secirali), pa ne najde zdravnik, da je bil pes stekel!! Po takem niso ne popadenega trgovca ne nobenega družega ozdravljali, kakor velevala postava. In — čez 40 dni — neko soboto zvečer — začne trgovcu slabo prihajati in v torek je že strašno smrt storil za steklino. Zdaj še le — pa prepozno — zdravnik verjame, da je bil pes stekel, in verjamejo vsi tisti*), ki od steklene nočejo nič vediti, predno ne vidijo tacihih strašnih dogodeb.

Iz Hrvatske poleg Kolpe. — Priobčite drage „Novice“ svetu dva za vočarstvo (sadjorejo) mnogozaslužena možá. Znano je v obče, da zapadno-dolenski strani ne samo Kranjske, marveč tudi Hrvatske zelo pomanjkuje dovoljnega vočarstva. Pomanjkanje ovo opazil je skoro sedanji marljivi učitelj slovenske ljudske učilnice pri Fari na Kočevskem g. Lavoslav Abram ter je počel misliti, kako bi se temu zlu móglo pomoči. Rad bi bil začel šolsko mladež v obče koristnem i po vsem zapuščenem vrtnarstvu podučevati; al žalibože! manjkalo mu je k temu najglavnija stvar, to je, potrebno zemljišče, kjer bi mladeži to, česar jo teoretično podučeva v školi, i praktično kazati mogel. Al odstranil je vrli učitelj to zapreko; naprosil je svojega prijatelja, tamošnjega poštenega seljaka Martina Južnića iz Fare, naj mu dá v ta namen jedan komad zemljišča, kojo mu je doslej brez koristi ležalo. Vredni gospodar Južnić mu spolni željo, zemljišče obgradi, začno se sejati razna sadna semena, in komaj je preteklo 5 let, že se je iz te drevesnice veliko sadnega drevja razdelilo na razne bližne strani. In tako se prav veselo razcveta kod nas sadjoreja; v detinskih srcih vsa večja ljubav raste, pa tudi v seljacihi počela se gibati želja po tej struki gospodarstva. Hvala možema, koja sta pogon dala koristnemu vočarstvu! Vi pa dragi učitelji i seljaci z one i z ove strane Kolpe, nasliedujte i vi velekrasni ovaj primer, da se vas potomci vaši spominjajo kadaj z zahvalo.

Jedan, koji znade ceniti zasluge.

Iz Maribora. (Iz čitavnice mariborske.) Našim zunanjim udom s tem naznanjamo, da se bode pri besedi dne 26. sušca igrala tudi Mir. Vilharjeva izvirna šaloigra „Župan.“ Začne se beseda ob 7. uri zvečer. Po besedi je tombola.

Iz doljnega Štajarskega 15. marca. — Le pre-dobro je znano, kakošne nadloge, kakor na Kranjskem in Koroškem, tarejo tudi kmetijstvo na Štajarskem; zemljišče za zemljiščem gré na kant in po nič se prodajajo kmetije. Čujte, kaj se je 11. tega meseca zgodilo v neki vasi okraja marbeškega: posestvo z 73 orali zemlje (in med temi lep gozd) je bilo po eksekucii prodano za petdeset goldinarjev nov. den.! Čudno je to, da oče posestnikov, ki je prvi z 2700 gold. vpi-

*) Ni samo v Oseku taka, temuč tudi v Ljubljani in povsod drugod je tacihi ljudi dokaj, kteri bojo še le tadaj verjeli, da je pes stekel, kadar jim bode steklinina božjast samim zadržnila grlo. Vred.

svitlo in to zarad premalega števila oglasivših se prijatlov. Ko bi se bilo na Slovenskem vsaj 200 podpor-
nikov našlo, bil bi „Jugović“ že davno med občin-
stvom. Namerjam zbrane in obljubljeni še nekatere ro-
kopise (v slovenskem in srbsko hrvaškem jeziku) v le-
tošnji jeseni v zabavni knjižici izdati, ako mi
sreča tudi tukaj ne spodleti. V ostalem več o tem ob
svojem času.

V Zagrebu 25. marca 1865. Ljud. Tomšić,
slušatelj kralj. učiteljišča.

Vojaški oče naš.

Oče naš, Bog Gospodine,
Ki z nebesne gor višine
Pravo vladaš dole sve,
Ki na zemljo blagor liješ
In za rate šibe viješ,
Čigar ime sveto je!

Daj nam kruha — ne obilo
Samo le za tvrdo silo —
Za vojaške lake dni;
Zbriši nam zagrešne čine,
Tudi dušmanu krivine,
Ki če piti našo kri!

Daj v kraljestvo svoje slave
Dojti nam, če boj krvavi
Siloma potolče nas;
Jaki Bože, Ti nas vodi,
Volja Tvoja v vék se zgodi,
Jer smo Tvoji svaki čas!

Verni dragoj domovini
Stati čemo slavski sini,
Kadar boja počí dan;
Ali zmagane psovati,
Drzno mor in rop iskati,
To skušnjavo tiraj v stran!

Oče! jači našo snago,
Kloni nam slovito zmago,
Reši nas od svakog zlá!
Večni! Tebi se priznava
Vekovita čast in slava,
Amen, amen, slava sva!

V. Orožen.

Ozir po svetu.

Pisma iz Srbije o Srbii.

(Dalje.)

Tudi vasi od Smedereve in sploh v notranji Srbii
so vse drugačne kakor ob Savi in Donavi — na švab-
ski granici. Hiše niso blizo skupaj; sosed ni blizo so-
seda, in vasi niso z grabni, zemeljskimi nasipi in mejami
ograjene; nego hiše so na samem, vsaka rodovina ima,
kaj bi rekel, v sredi svojega polja in svojega velikega
zemljišča tudi svoje potrebno poslopje. Pa kmetje (se-
ljaci) imajo tukaj več zemlje, polja in host, kakor naši
grajščaki. V notranji Srbii so vasi sila velike, imajo
po 200—400 in še več hiš in se razprostirajo po dve,
tri ure v daljavo in širjavo. Beč (Dunaj) naj se skrije
pred srbskimi vasmí; on ni proti njim nič! Tudi so tu
hiše in vasi, kar se dá, od cest oddaljene in skrite.
Sosed sosedu niti vidi niti ga doklicati more. Ako se
sosedu hiša upali, se sovaščanu ni treba ognja bati; še
ne vidijo ga vselej ne. Tudi se ne pozná, kje jedna vas
neha in se druga počne, ako jih temne hoste itd. ne
ločijo. Vse izgleda, kakor da bi bili po Srbii sami
grajščaki, kajti leséne, večidel lepo pobeljene in z opeko
krite hiše izgledajo ko mali posamezni gradiči. In vsa
zemlja izgleda kakor kaka jaka, nepregledljivo velika
trdnjava, kajti velikanske ograje se vlečejo ko zidovje
trdnjav vse križem, sèm ter tjà, okoli in okoli, naprej
in naprej. In po tej trdnjavi so na topomet do topo-
meta hiše namestene ko mali gradiči, hiša hiši v pod-
krep in v odbran. Misli bi človek, da stoji trdnjava
za trdnjavo, trdnjava pri trdnjavi, zid pri zidu, šanca
pri šanci. Al po tej neizmerno veliki trdnjavi in po
šancah ne vidiš krvožejnih trum vojaških, nego miro-
ljubne, veselo popevajoče in na dudlo dudlajoče poljo-
delce. Tam vidiš trume pohlevnih ovác, tam trume
mirnih goved, tu trume svinjskih svinj itd. Te trume
se premikujejo iz ograje v ograjo; danes so tam, jutri
tam, kakor vojska v trdnjavi iz šanc v šance. In na-
mesti trobentačev, ki kličejo na boj, vidiš tukaj pri

trumah v mirnih šancah junaške pesmi popevajoče in
veselo na dudlo dudlajoče pastirje.

Kamnitih hiš je po Srbii malo, kajti kamna je
tukaj malo. Tudi iz opeke zidanih je malo, večidel
so take-le: 1. Leséne in lepo pobeljene; 2. leséne iz
hlodov in brun, pa nič pobeljene; 3. hiše na pol le-
séne in pol zidane, imajo namreč leséna rebra in med
rebri je zid iz opeke. Ta opeka pa večkrat ni opeka,
nego je samo na solncu posušena ilovica, ki ima samo
podobo, a ne barve in trdnosti opekine, še manj njeno
valjanost. 4. Hiše iz plotá, ki so ali z blatom ometane
in pobeljene, ali pa ne. 5. Tudi se nahajajo hiše pod
zemljo. Skopá se prostorna in globoka jama, pokrije se
z zemljo, v nji se naredé potrebna predala, ognjišče,
dimnik se napelja iz nje, in evo ti najtoplejo hišo brez
vseh stroškov in ktera še pogoreti ne more. — Vsaka
hiša pa, bodi si še tako slaba, ima za vsako ognjišče
in za ogenj v veži svoj dimnik. Kolikor ognjev, toliko
dimnikov. — Strehe so večidel iz žlebaste opeke; plo-
šate opeke za streho še tukaj nikoli vidil nisem; tudi
se nahajajo po kmetih strehe, pa redko ali iz dolgih
dil ali iz slame, pšenične ali koruzne; ali slama nika-
kor ni vezana, še manj v kakem redu na streho polo-
žena, nego nameče se je z vilami gori, kolikor se misli,
da je je dovolj proti mokroti. Tako lepo vezanih slam-
natih streh, kakor so po Kranjskem, Šrbin še vidil ni.
Malih krovnih desak (šinteljnov) tukaj ne poznajo, kajti
naši Kočevarji so dalječ. V Beligradu so nekatere hiše
tudi z bakrenim ali z belim plehom krite. Po hišah
tukaj nimajo tacihi peči kakor pri nas za krušno peko;
po mestih so zato posebni peki, po vaséh pekó tenak
opresen kruh brez kvasa ali na kakem plehu ali v
žerjavici na ognji v veži. Zakopajo ga v žerjavico,
kakor naši pastirji krompir. Vsaka hiša ima grozno
veliko vežo; na sredi veže pod dimnikom gorí velik
ogenj noč in dan. Slobodno bi rekel, da je to večer
ogenj, kajti velik je strašno in ne vgasne skoraj ni-
koli, posebno pozimi ne. Na tem ognji se kuhajo v
velikih loncih naprej in naprej zelje, fižon, krompir,
kukuruza, pšenica in druga obična srbska jela. Na
njem se pa pekó buče, jajca, krompir, kruh, nad njim
pa na ražnu se vrtijo celi koštruni, kozli, purani, ko-
koši, gosí, večkrat, kadar je kaka svečanost, tudi celi
voli in krave z rogmí na glavi. Kuhane kukuruze in
pšenice, na žerjavici pečenih jajic, kruha, mesa, buč itd.
nisem še nikjer vidil kakor v Srbii; in Srbi to, jedno
kakor drugo, radi jedó. — Okoli ognja sedijo zimski
čas noč in dan stari in mladi, možki in ženske in
gledajo zamišljeno va-nj. Okoli ognja v veži ljudjé
na goli zemlji spijo in jedó, tu se rodijo, živijo in
mrejo. Postelj, miz, stolov, klopí in vilic jim ni treba.
Nekteri imajo nekake mize, to je, neke male okrogle
dilice na nogah za ped visocih; kadar je treba jesti,
prinesó to dilico k ognji in počenejo okoli nje. Nekteri
imajo tudi male trinogate stole kakor naši čevljarji.
Večidel pa nimajo niti jednega niti družega. Postelj
nima nihče. Žlice imajo večidel z raznimi barvami ma-
lane, na kterih so vpodobljeni ali Kristus na križu, ali
mati božja, sveti Juri na konji ali kak drug svetnik.
V marsikteri hiši ni viditi družega nič, kakor samo
štiri stene, nad njimi streha, kroz njo napeljan dimnik,
pod njim večni ogenj, okoli kterega se rodijo, živijo in
umirajo ljudjé na golih tleh. Druge hiše imajo pa na
vsaki strani veže po jedno ali po dve sobi. Se vé, da so
prazne in da ne vidiš nič družega kakor štiri stene, po
stenah puške, sable, pištole, handžare, podobe Kristusa,
matere božje, ruskega cara in kneza srbskega. Postelj,
miz, stolov, klopí ni treba. Šipe v oknih so sploh iz
papirja, kar je res na vsaki način prav praktično. Res
da se kroz nje dobro ne vidi, pa kdor hoče okoli gle-
*

dati, naj gré vén; če se šipa raztrga, lahko v žepu drugo domú prinese. Večidel je po sobah tudi ognjišče. In kjer je imajo, ljudje po sobah prebivajo in pozimi na večni ogenj na ognjišču gledajo, kuhajo rakijo in pekó jajca. Se vé, da je od ognjišča dimnik napeljan. (Dalje prihodnjič.)

Stanovniki svetá številjeni po veri.

V Evropi po najnovejših preiskavah živí zdaj 262 milijonov kristjanov, 6 milijonov muhamedancev, blizo 4 milijone židov (judov), —

v Azii 600 milijonov buddahitov in brahmahitov, 50 milijonov muhamedancev, 10 milijonov kristjanov in pol milijona židov, —

v Afriki 100 milijonov muhamedancev, 50 milijonov paganov (ajdov), 4 milijone kristjanov in 1 milijon židov, —

v Ameriki 57 milijonov kristjanov in blizo 2 milijona paganov, —

v Avstralii blizo poldrugi milijon kristjanov in ravno toliko paganov.

Po takem v vseh delih svetá biva okoli 600 milijonov buddahitov in brahmahitov,

335 milijonov kristjanov,

160 milijonov muhamedancev,

5 milijonov židov,

54 milijonov paganov.

Ker nekteri naših bravcev ne vedó, kaj so brahmahiti in buddahiti, jim povemo, da brahmà je Indijancem stvarnik in vzdrževavec svetá, ki je človeka vstvaril, sveto pismo mu razodel in svete postave. Malajo ga sedečega na labudu in s 4 obrazi, s kterimi gleda na vse strani svetá. Tudi s solncem enačijo to božanstvo, ktero na vès svet gleda in vse oživlja. — Buddha, v sanskritu moder, je častno ime Sâkja mûnia, osnovalca zopet druge vere indiške. Sâkja mûni je bil rojen 1000 let pred Kristusom. Med Indijanci je budahistov sila veliko; poglavni nauki njih vere so: Najviše bistvo vlada svet; ker je nevidljivo, se ne dá v nobeni podobi izraziti; modro je, pravično, dobrotljivo, milostljivo, vsemogočno; človek ga najbolj časti, ako ga tiho premišluje; pobožnost pelje v zveličanje; človek tedaj ne sme preklinjati, ne lagati, nič živega umoriti, ne krasti, ne maševati se, čedno in zmerno mora živeti, milošnjo deliti, mesene nagone zatirati. Ako človek tako živí, že na svetu doseže čast buddha ali modrega, po smrti pa se zedini z najvišim bitjem. Duša tacega človeka pa, ki je že na svetu malopridno živel, se rodi zopet v živinskem životu. Duhovni buddistov brijejo glavo, se ne ženijo in živijo skupaj večidel v samostanih; v tem se bistveno ločijo od duhovnov brahmistov, kterim je zakon sveta dolžnost. — Mahumedanci so spoznovavci Muhamedove vere, ki je Turkom prvi prerok.

Pisma slovenskega učenika svojemu bratu.

(Dalje.)

18. Pismo.

Pod Ratitovcem na Gorenskem.

Dragi brat! Z današnjim listom Ti skončujem popis svoj o Dunaji. — Koračil sem po mestu in predmestjih tako, da so že mravljinici mi po nogah se glasili. Predmestje „Maria Hilf“ mi je bilo znamenito zraven mnogo drugih reči tudi zato, ker je tù (če sem bil prav podučen) leta 1848 pridrl ban Jelačić s svojimi hrabrimi Hrvati nad spuntani Beč; od tega časa so

menda vrli graničarski junaki še zdaj gori po Nemčiji pri nekterih republike-lačnikih na glasu, da hrustajo človeško meso! Skozi Nemčijo napovedani prehod avstrijskih hrabrih krdel v boj nad Dance je bil lanskega leta probudil vnovič tiste surove pripovedke o Hrvatih — akoravno so oni domá mirno kmetovali — da se človek res ne more prečuditi, kako da nekteri avstrijski rodovi, zlasti Slovani, toliko neprijatlov po svetu imajo. — Po obhodu mnogih lepih cerkvá dospel sem slednjič do Franc-Jožefovih mestnih vrat. Še le leta 1857 dozidane so res pravi kinč dunajskemu mestu in z dvornimi vrtami vred edini ostanek starega trdnjavskega obzidja. Nadjati se je, da boste oboji ostali v spomin poznim vnukom; bilo bi res takih, z velikimi stroški dovršenih zidarij tudi škoda podirati. Če stare rimske zidove varujejo kot svetinje, kjer jih še kaj stoji, zakaj bi tudi novejšim okusnim stavbam ne privoščili častnega mesta in ohranitve prihodnjim časom. — Franc-Jožefovim vratom vrstite se na obe strani dve veliki, v anglo-saksonskem ukusu sezidani vojašnici, ki ste tudi delo najnovejših časov. — K sklepu naj omenim še Donavinega kanala, ki opasuje stari predmestji „Leopoldstadt“ in „Jägerzeile“, in ju ob času velikih povodinj mnogokrat v velike stiske in zadrege spravi. Čez ta kanal drži mnogo mostov; enega so še le lani na novo zgotovili ter mu dali zgodovinsko ime „Aspernski most.“

Čas hiti. Treba je bilo slovó dati dunajskemu mestu.

Pospremi mi sedaj, dragi brat, ki si bil že tako dolgo v duhu moj popotni tovarš, zopet na povratu proti ljubljeni domačiji. Vidila bova še marsikaj; le škoda, da bo „lukamatija“ tudi zanaprej uganjal svojo navadno nevošljivost in nama le redko ktero reč bolj natanko pogledati privoščil.

Komaj zapustimo južni kolodvor, že smo vstric krasnega Schönbrunskega grada in raznovrstnih njegovih poslopij, drevoredov, perivoja itd. — Postaja „Hetzendorf“ kaže nam zopet drugo, po cesarici Marii Tereziji zidano grajščino, ki ima neki čez poldrugi sto sob. Ta okolica je posebno znamenita tudi zato, ker je imel tù leta 1683 karabogdanski gospodar Kantakucen svoje taborišče. Pomagal je s svojo vojsko nevernemu Turčinu pri obsedi dunajskega mesta, akoravno je bil sam tako iskren katolik, da si je dal postaviti na tem mestu kapelico, v kateri se je slednji dan sv. maša služila. — Skozi ravna polja in memo rodovitnih vinogradov pohitimo naprej, se pomudimo na postajah „Bertholdsdorf“ in „Brun“, in pridemo zatem v „Mödling.“ Tukajšnja kolodvorska poslopja so kaj lična, in ker ima ta kraj eno zmed najlepših okolic, s kterim se Dunaj ponaša, ni čuda, da le-sem radi Dunajčani zahajajo. Od le-tod pelje tudi stranska železnica v cesarski grad „Laksenburg“, kteremu dajejo nekteri celó predstvo pred Schönbrunom. Ogle dati Laksenburg-a ni mi bilo mogoče. Tù v bližavi Laksenburški Te v duhu danes zapustí ter Te srčno pozdravlja Tvoj iskreni brat

Jože Žlindrovič.

Zabavno berilo.

Podgrobje.

Narodska pripovedka.

Nahajajo se po svetu kraji, kjer se človeka nehotoma polasti neka otožnost, akoravno potovaje po njih ne vidi nikake spomenice, ktera bi mu naznanjala povestnico tacih žalnih mest. Kamor se človek ozre, vse je tiho, in vendar čuti se, kakor da bi vsak kamen, vsaka travica kakor nemi svedoki žalostnih dogodeb popotniku kazali: „Tukaj pripetila se je nesreča!“

videla sem, da ga je čakalo nekaj žen zavutih v zagrinjala.

Tako je minul nesrečni dan. Jezus bil je pokopan v rako, vsekano v skalo; pred njo so postavili straže, al tretji dan je vendar vstal iz groba, sloveč ko zmagavec; vstal je, kakor je prerekoval, in pokazal se je mnogoterim osebam. Priča tega so bili njegovi učenci, ki so potrdili s svojo krvjo vse, kar so govorili.

Od tega časa se nič ni izšlo mojemu soprugu po sreči; grajal ga je Senat in celó Tiberi zavolj njegovega obnašanja; zaničevali so ga judje, čeravno je bil vstregel njihovi strasti, daljno življenje njegovo bilo je le britkost in žalost. Kar tiče mene, živela sem v veči samoti ko popred, Salome in Senida ste me le težko videli, mene, ženo njega, kateri je bil rabelj njunega Boga. Njuni krotkosti vkljub videla sem, kako ji je groza spreletavala pri mojem pogledu, in kmali sem si odrekla veselje, ji obiskovati. Sama sem ostala in vedno premišljevala nauke Nazarenčeve, ktere mi je Salome razlagala in ktere sem si v hipu zapisala. Draga Fulvija! kaj je filozofija in modrost vseh modrijanov proti naukom, ktere je Bog sam učil, in kateri dihajo tolikanj ljubezni, globosti in večnega mirú; — jih brati in prebirati je bilo odslej edino moje veselje, in roki in oči vzdigovati proti nebesom iskaje njega, ktereга so nedolžnega umorili, to je bila edina moja tolažba!

Nekaj mescev pozneje je Ponci svojo službo zgubil ter poklican bil nazaj v Evropo, al hodé od mesta do mesta seboj nosil je neizmerno breme britkega kesanja. Povsod sem ga spremljala (tudi žena nesrečnega Kajna je hodila s soprugom); al kaj je moje življenje pri njem? Nagnjenje in zaupanje je izginilo, on ne vidi v meni družega ko pričo in živi spomin svoje krivice, in jaz — si ne upam obračati oči k njemu, podoba krvavega križa, na katerem je bil pripet Nedolžni in Pravični, se vzdiga med nama; pretresem se, ko čujem njegov glas, kateri je izrekel sodbo, in ko pri kosilu sužnja prinese umivalnico, zdi se mi vselej, kakor da bi roki umakal v vročo kri.

Moj sin, ljubljenec moje duše, je umrl, al plakala nisem po njem! — Saj je bil dedič nesrečnega imena in le v svojo srečo je ubežal povračilu, ktero hodi za nama; kajti povsod se razprostirajo že kristjanje, celó tukaj sem ter tje slišim z grozo izrekati ime mojega sopruga. Zvedela sem tudi, da so učenci Jezusovi, predno so se ločili in šli narodom oznanjevat sveti evangeli, postavili v svojo vero maščevavne besede:

„Trpel pod Poncijem Pilatom.“

Prestrašno to prokletstvo se bode ponavljalo od veka do veka!

Bog te obvarji, draga Fulvija, jokaj z mano nad menoj, in Bog razsipaj nad tebe vso srečo, ktero sve si voščili nekdanj, druga drugi.

Z Bogom vekomaj!“ —

Ozir po svetu.

Pisma iz Srbije o Srbii.

(Dalje.)

Kmali po mojem dohodu v Kragujevac me je načelníštvo okrožno poslalo 12 ur naprej v neko selo, kjer so nekega razbojnik ubili. Jašeči konja se podam s pandurjem (bričem) na to pot. Šel sem po cesti kroz mesto Topole, ki stojí pa precej visoko na dolgem, rodovitnem hribu proti solncu. Znano je, da so tukaj živeli stariši slavnega junaka Črnega Jurja; tukaj je izgojen bil; od tukaj je pričel Turke napadati, da jim je v nekoliko letih vso lepo kneževino srečno vzel in jih iz vseh mest in trdnjav s svojim junaštvom spodil.

Kakor popreje je tudi pozneje najraji v Topolah živel. Od tod je on vso lepo kneževino vladal. Topol je bila njegova prestolna varoš (mesto). Lego ima res kaj lepo, je tudi, kakor so vse srbske vasi in mesta, precej prostorno mesto, akoravno je malo mestice. Štirivoglat trden grad ima, na vsakem voglu grada je stolp. Okoli grada je zopet štirivoglato, veliko in trdno zidovje. Vse izgleda ko neka mala trdnjava. Mesto ima tudi malo cerkvico pri gradu.

Od Topol, ki so mi v spomin izbudile vse strašne turške vojske in bitke med Srbi in Turki, in mi pred oči postavile vse srbske divne junake, jo krenem po kolovozni poti na levo proti mestu Aranželovcu. Vso pot od Kragujevaca do Aranželovca nisem družega videl kakor hoste, po hostah svinje in cigane, povsod lepo, pa rodovitno, malo obdelano zemljo in povsod velikanske ograje. Aranželovač je dobre dve uri od Topol. Leži globoko v žlebu vode Jesenice, ima lepo cerkev, nekoliko lepí hiš, mnogo štacun z blagom za kmete; kaj lep nov grad ima in imenitno lekovito kisló vodo; zato je poleti tukaj bolnikov vse polno iz raznih krajev Srbije. V Aranželovcu me je kapitan srbski kaj dobro sprejel; pri njem sem se truden dobro okrepečal in počil. Pri večerji mi pripoveduje kapitan o strašni hudobii peterih razbojnikov, ki so človeka ubili. On mi pripoveduje to-le. „Dve uri od tukaj je velika vas N.; k nekemu seljaku pride opolnoči pet našemljenih razbojnikov, ki zahtevajo od njega (pare) denarja; siromak je imel samo tri cekine; on jim jih podá; oni pa s tem niso bili zadovoljni, ter ga počno mučiti, vržejo ga na ogenj, mečejo žrjavico na-nj, mu štržejo z nožmi kožo in mesó po nogah in rokah; pa denarja le ne dobijo, zdaj hajd! s sekiro po glavi in povsod, in ga ubijejo! To strašno muko je moral gledati njegov sin, nad katerim je eden razbojnikov z napeto puško stal; gledati jo je môgla njegova žena in dva mala otroka, ki pa sta v neki kot glave skup staknila in z ročicami oči stiskala, da ne bi tudi njih našli; kajti otrok misli, ako glavo skrije in si oči zatisne, da ga potem nihče ne vidi; pa tresla so se nek nedolžna otročiča ko šibe, ko so razbojniki grozili: ne samo očeta, nego mater, otroke in vse bomo še to noč na ognji spekli, ako denarja ne daste. Pa hvala Bogu! do tega ni prišlo; predolgo so nesrečnega očeta mučili; dan je napočil in razbojniki morali so naprej. Al Bog sam jih je dal pravici v roke. Padel je med tem sneg in nekoliko zemljo pobelil. Žena nesrečnega moža, ko so pobegnili razbojniki, hiti k županu (kmetu). On brž brž pokliče vse selo na orožje, kajti vsak seljak je vojniki, pa hajd! po sledu za njimi. Vso pot po sledu se je videlo, da ima eden izmed razbojnikov eno opanko raztrgano, kajti palec se je dobro v snegu poznal. Kake pol ure daleč vseh pet v eni hiši dobijo, in res je eden imel opanko raztrgano; zdajci se tajiti ni dalo hudodelstvo; al to pravijo, da ga ubili niso i da je le od starosti nagloma umrl. Jaz sem jih vse težko okoval in jih imam tukaj v gradu zaprte; vi bote pa jutri mrliča videli in nam povedali, kako in kaj“ — končá kapitan.

Drugo jutro rano bila je nedelja in praznik sv. Nikola 6. decembra. Konja zasedem in jašim s pandurjem na mesto uboja. Pandur se je na konji pogostoma prekriževal in svete besede izgovarjal. Molil je jutranjo molitev. Po ozki stezi koračiva v hribe in kmali prideva v strašno temno hosto, kakoršne še nikoli videl nisem in ki se menda nahaja samo po Srbii. Gosti, ko sveča ravni hrasti in bukve, katerih vrhov sem komaj dohledal, so mi nebó zakrivali. Po dve uri dolgem jašenju kroz temno slanine in mastnih pleč polno hosto pridemo vrh hriba na visoko svitlo polje in v daljavo in širjavo vidimo po vsem ograjenem polji raztresene

hiše. Odjašiva kar pri prvi hiši in stopiva v vežo. In zadela sva jo. Na sredi veže pri velikem ognju je bilo vse polno ljudi praznično oblečenih. Prazna obleka srbska je taka, kakor delavna; iz domačega platna in sukna je ta in una; razloček je samo ta, da se o praznikih ljudje v oprano obleko preoblečejo, in da ženske denarja obesijo na vrat in na glavo. — Ljudje tukaj iz daljnih vasi ne morejo v cerkev, ker cerkve so večkrat po 3, 5, 6 da, do 7 ur dalje ali pa še več. Zato se ljudje o praznikih in nedeljah v veži okoli ognja o božjih rečeh pogovarjajo, in priprosti oče in stara majka svoje otroke v krščanstvu podučujeta. Pod turško vlado v Srbii celó nič cerkvá ni bilo; narod ni nikoli božje besede slišal; učili so se krščanstva drug od drugega, kakor se v daljnih selih še tudi dan danes učé. In vendar! kak junak je Srbin vselej bil za brambo svoje vere, ktere ga je le priprosta stara majka nekoliko učila. Nekoliko pravim, ker sama nič ni znala; al to nekoliko je Srbin vselej svojo hrabro mišico z mečem v roci branil, in zato nekoliko je na bojnem polju krv prelival in slavno smrt storil! (Dal. prih.)

Dopisi.

Iz Dunaja. — o — Čitateljem „Novic“ dobro znani in s srebrnim križem za zasluge umnega gospodarstva ovenčani g. Miha Vizjak iz Teharjev na Štajarskem si je na potovanji svojem v Pešt izprosil čast priti pred Njih Veličanstvo cesarja, da se zahvali za milostljivo podelenje sreb. križa. Vrli Vizjak ni mogel dosti popisati, kako prijazno so ga v sredo sprejeli cesar. To je tedaj v kratkem že tretji Slovenec kmetiškega stanu, ki je bil pri Njih Veličanstvu.

V Celji 6. aprila. = V 1. listu letošnjih „Novic“ sem pisal, da ste celjska in brežka srenji po ukazu c. kr. namestnije v sejah 6. in 9. decembra svoje misli izrekli, kako naj bi se celjska glavna šola zastran učnega jezika imela uravnati. — V seji mestnega odbora 20. marca t. l. se je naznanil ukaz državnega ministerstva od 28. februarja 1865 št. 1192, ki odločuje uravnavo zastran jezikov na naši glavni šoli. V začetku razlaga ta ukaz znana pravila, po kterih se c. k. vlada ravna pri šolah, v ktere hodijo otroci različnih narodov, potem pa za našo glavno šolo sledeče odločuje: „1. Na celjski glavni šoli se mora, kakor tudi mestna srenja želi, pred vsem drugim nemški jezik kot poglavni cilj in konec učiti; 2. se mora za slovenske otroke slovenski jezik od začetka kot učni jezik rabiti, v gornjih razredih pa, posebno z berilom na dalje izobraževati; 3. mora toraj učni jezik za nemške otroke v vseh razredih nemški, za slovenske otroke v prvem in drugem razredu slovenski, v tretjem že bolj — v četrtem pa že brez izjeme nemški biti.“ — Ta ministerski ukaz slovenskemu jeziku več pravic daje, kakor mu jih je bil mestni naš odbor privoščil; nasvet mestnega odbora je bil, da ima slovenski jezik v drugem razredu za slovenske otroke le deloma učni jezik biti, po ministerskem ukazu pa mora v drugem razredu ravno tako, kakor v prvem skoz in skoz za slovenske otroke učni jezik slovenski biti; nasvet mestnega odbora je samo privoščil, da se slovenski otroci v gornjih razredih v slovenskem jeziku le v zmernem obsegu vadijo, ministerski ukaz pa naravnost odločuje, da se ima slovenski jezik tudi v gornjih razredih na dalje izobraževati, in da ima v tretjem razredu deloma tudi še učni jezik biti. Iz tega ukaza se pa na dalje tudi to vidi, da slovenski jezik za nemške otroke ni več obligaten predmet. Drugi nasveti mestnega odbora, namreč, da bi se slovnice vpeljale, da bi se vse nove knjige odpravile, da bi se vselej najboljši učitelj za

ravnatelja stavil itd., mu niso bili celó nič uslišani. Ravnopravnosti in djanskim potrebam bolj pravični nasveti brežke srenje so storili, da celjskemu odboru saj vse ni obveljalo. Národna stvar sicer čisto nič ne zgubi s tem, da nemški otroci niso prisiljeni se slovenskega učiti, kajti sila tako nič ne izdá; v sedanjih okoliščinah je že s tem nekoliko dobljenega, da slovenski jezik za slovenske otroke obligaten predmet ostane, in da imajo nemški otroci priložnost se slovenskega učiti, ako hočejo. Zastran slovnice pa je določeno, da po pravilih pedagogike in didaktike nemški otroci za uk maternega jezika ravno tako malo kakoršne slovnice potrebujejo, kakor slovenski otroci za uk slovenskega jezika slovenske slovnice, in zatoraj tudi ni ne za nemške otroke nemške slovnice, ne za slovenske otroke slovenske treba; pravilo skoz 12 let že je: v začetku se nima najpopred slovnica, ampak se ima kar naravnost jezik sam učiti (to je z berilom in pisanjem). Le samo za tiste otroke je potrebna slovnica, ki se ptujega jezika učijo, toraj za nemške, če se slovenski, in za slovenske, če se nemški učijo. — S tem bi bila naša glasovita šolska pravda za nekaj časa pri kraji, ako bi že zopet ne bilo toliko govorjenja v različnih denunciacijah. Naši nasprotniki naj bi si zapomnili, in „mutatis mutandis“ prisvojili lepe besede, ki jih je naš gosp. Karl Zima na svoji novi hiši v kamnito plošo z zlatimi črkami dal zapisati: „Jaz sem slovenski rojak, pa vendar iz srca podajam poštemu Nemcu roko v imenu Gospodovem.“ — V naši čitavnici smo imeli 19. marca in 2. aprila besedo s tombolo; pri prvi besedi se je igrala vesela igra „Strup“, pri drugi pa „Filozof“. V prvi igri ste zopet dve zali gospodičini vnovič na oder stopili, Barbka in Micika, in čeravno ste njuni nalogi le bolj majhni bili, ste jih pa s toliko večim veseljem, prav živo in iskreno igrali in si prvi hip srca poslušavcev pridobili; v drugi igri je bil pa dr. Ferko novinec. Le kmali zopet! Drugi igralci in igravke so bili znani, in so svoj napredek prav očitno pokazali. Da so se pa pri nas slovenske igre sploh mogle začeti, in da so se tako zelo prikupile, se imamo gosp. Edvardu Jeretinu zahvaliti; hvala mu! Za prihodnjo besedo se pa že večja druga igra „Dobro jutro“ pripravlja, kar se imamo zopet le gosp. Jeretinu zahvaliti. — Da pa ne hvalimo vsega enostranski, moramo dostaviti, da smo tako imenovanega koncertalnega dela letošnjo zimo pri besedah naše čitavnice večidel milo pogrešali. — Ker sedaj vès svet zoper presilne davke toži in da od vsake stvarce že mora davek ali štibro plačevati, tukaj častitim bravcem tri vrste iz nekega ženitnega pisma, ktero je bilo 19. januarja 1863 v Žavcu narejeno, naznanjam zato, da vidite, da vendar le ni treba celó od vsake stvari davka ali pa štempeljna plačevati. Glasí se §. 8: „Geben sich die Brautleute gegenseitig das sowohl vor, als nach dem 1. Jänner 1863 *) gebührenfreie Versprechen der ehelichen Liebe und Treue bis in den Tod.“

Iz zgoniške županije blizo Trsta 7. apr. Nas Primorce močno to veselí, da so naši c. kr. kantonski uradniki iz Sežane že mnogo dopisov in povabil v slovenskem jeziku v našo županijo poslali. Od vrlega gosp. A. Delkota je pred malo dnevi županija dobila tudi mnogo natisov v slovenskem jeziku, ki so ji poprej dohajali pod imenom „Rapporto di Sigillazione“. Nikoli poprej ni še prejela kaj takega. Posebna hvala in čast gré pa našemu c. kr. okrajnemu glavarju gosp. Goljatu, ker je sam osebno priporočal, naj župani, kakor jim je drago, dopise podajajo ali po slovenski

*) 1. januarja 1863 je namreč znana nova štempeljska postava svojo moč zadobila.

najlepša dežela na svetu. Cel mesec že tukaj bivam, in prehodil sem več ko 120 legev (legua = 1 ura in 8 minut) od Orizave do Pueble in od tod do Perote, a videl sem skoraj le gole goré in peščene planjave. Ako ne bi bil videl gorá, bilo bi se mi dozdevalo, da sem blizo Debrečina na Ogerskem, le z razločkom, da tukaj divje rastejo kakti 4—5 čevljev visoki; naranč, limon, anan in banan nisem veliko videl; izmed žita zapazil sem le zrel ječmen, ki jako redko stoji.

Od Perote krenili smo s poštne ceste, — pa saj še cesta ni — in v desetih legvah dospemo do Tezuitlan-a, na vsem tem potu nismo videli vode. Pri tem mestu so se bili avstrijski prostovoljci (2. in 6. kompanija lovcev) prvič sprejeli s sovražniki, ki se imenujejo „liberales“, ter jih slavno zmagali 6. febr. Žalibog! da je tudi nekoliko naših pobitih, kakor so vam gotovo že povedale novice. Zdravniku dr. Kubica je ušel konj ter mu odnesel 1500 pesos (1 peso = 2 gold. 16 kr. av. v.). Druga praska bila je 10 legev od tod, namreč pri Hakapoastli, kjer jez zdaj bivam, tudi moja kompanija bila se je in zgubila je 3 može (17. febr.); izginil nam je moj rojak Šeljan, vodnik 5. kompanije, v postonjskem okrogu domá; indijani nam pripovedujejo, da so ga sovražniki ujeli in slekli. Zdaj je sovražnik 4 legve od tukaj v Zahopulki, v trdnjavi, kjer lijejo tope in strelni prah izdelujejo. Vsaki dan pričakujemo pomoči, da napademo to trdnjavo. — Oajako zmagali so Francozi po dvamesečni obsedi; ušli sovražniki se zdaj tû zdaj tû v malih trumah prikazujejo. Kako da se bode dala nesrečna ta dežela umiriti, pač ne vem, ako bi imeli 50.000 vojakov in 100.000 naseljencev, morda bi se dalo nadjati. Maksimilijan ima velike skrbi. — Tukaj vojskovati se, je velika težava.

Od Tezuitlana do Hakapoastle so, kamor stopiš, sami jarki, toraj jako velik trud za nas; vina in piva moramo pogrešati, kajti vino je silno drago; polič po 4 do 8 realov (1 real je 27 krajc. našega denarja), pivo je sicer nekoliko ceneje, al slabo je. Častniki smo dobro plačani; jez imam 81 pesos na mesec in mulo, da mi nosi robo, ali pa namesti mule 6 pesos za odškodovanje. Drugi vojaki dobivajo plačo, kolikoršno so imeli v Ljubljani, enkrat na dan mesa v laškem pšenu, 2krat kave in žganja; kadar niso na potu, daje se jim kava le enkrat. Za denar, ki jim ostaja, si morejo kupiti le sadja ali žganja; vse drugo je predrago. Razun prešičevine vse drugo je za tretjino, dve tretjini ali celó še enkrat tako drago, kakor pri vas; vendar ne misli, da stradamo; doslej smo še povsod dosti živeža našli, le za kruh si moramo samí skrbeti, ker ga prosti Mehikanec nima; on jé le sadje in tortilije, ki so našim mlincem podobne, le da so mečje; v neko polivko jih pomakajo. Indijan je z malim zadovoljen, vès božji dan na otovorjeni muli sedí brez jedí, pa še zmeni se ne za to in nikdar ne kaže nezadovoljnosti. Robo nosijo za nami Kreoli in Indijani na oslih ali mulah, in če je treba tudi 100krat odsesti, ne mrmrajo. Tacih poganjačev videti je stotine na dan, imenujejo se Azrieros, ni pa videti vozov razun velicih s širocimi in visocimi kolesi; vleče jih po 10—16 mul, ravno taki so poštni vozovi, v katerih sedí po 9 oseb. Vozniki ubogo živinico vedno v skok podé bodisi navzdol, bodi si kreber, tako, da se je treba trdno držati vozá; domačini večidel jezdarijo, kar je tudi boljše, jahajo pa tudi jako lepo in varno. Nam je pridružen oddelek mehikanskih jezdecev, ki tako predrzno jahajo, da je čuda. Ne vem torej, zakaj da sovražniki, ki imajo dobra orožja, povsod bežijo pred nami, kjer jih napademo; le za barikadami se nam ustavljajo.

13. februarja gledal sem v Puebli, kako so se borili z biki; kdor se bojí smrti, ni za ta boj. Vse kosti so se mi pretresle, ko je razkačeni bik oba rogá zasadil v prsi borivcu, ki je pri isti priči mrtev obležal. Huda nevolja zoper te grozno neumne veselice me je spreletela; toda o teh boritvah drugikrat kaj več. Kolikor mest sem doslej videl, Puebla mi je najbolj všeč; lepo zidano mesto je, vštirne ulice je križajo po dolgem in širocem; 70 cerkev ima, izmed katerih je stolna cerkev prekrasna, krasnejša od laških, in to je veliko rečeno. Zunaj pijače hrana ni dražja, kakor na Dunaji. Povej gosp. Debevcu, da sem tukaj oddal pismo njegovemu sinu, ki je prav zdrav in zdaj biva v Nabolukan-u, malem kraji 11 legev od Pueble. — Kaj več ti bodem pisal, ko bolj spoznam deželo; toliko ti pa že zdaj povem, da bi jo tukaj jako dobro opravil kupčevavec z železnimi izdelki, ki so silno dragi.

Ako me hočeš razveseliti s kacim pismom, pošlji je v Pueblo, kjer ostane poveljništvo našega krdele.

Srčni pozdrav vsem mojim prijatelom in znancem, in vsem tovaršem domačega polka, zlasti pa Tebi. Z Bogom — z Bogom! Tvoj

resnični prijatelj

France Kastelec, podstotnik.

Pisma iz Srbije o Srbii.

(Dalje.)

„Dobro jutro! srečan vam praznik!“ — pozdravljava ljudi okoli ognja, ko s pandurjem stopiva v hišo. „Hvala Bogu! Bog daj dobro jutro! i srečan praznik!“ odgovorijo vsi. „Dobro došli!“ — govori se smejaje stari brkasti gazda — „danes jaz slavim!“ „Srečna ti slava!“ — ga oba pozdravljava. Zdaj se vsi vzdignejo od ognja pokonci in stopijo k meni. Možki grejo naprej; vsak mi seže v roko in me prijazno popraša: „Kako si?“ „Hvala Bogu!“ je odgovor moj. Ženske se mi poredoma s priklonjeno glavo približavajo, vsaka mi poljubi roko in popraša: „Kako si?“ „Hvala Bogu!“ — odgovarjam. „Bogu hvala!“ — dobivam za odgovor. Potem pridejo tudi otroci redom k meni; vse malo in veliko, mi je roko poljubilo, vsak otrok me lepo popraša: „Kako si?“ „Hvala Bogu!“ „Bogu hvala!“ — mi mali otročiči odgovarjajo, kakor so se od majke učili. To me je veselilo in v srce ganilo. Moj pandur se položi na tla k ognju, meni pa prinesó malo blazinico s slamo napolnjeno. „Izvolite“ — naji gazda popraša — „ili rakije surove? ili kuhane?“ Dá nam surove v čašici in dene druge kuhati. „Ti mrsiš gospodine?“ — me popraša. „Mrsim“ — odgovorim. Pri tej priči odtrga kos suhega mesa iz kola nad ognjem in mi prinese še sira. Jaz popijem kuhano rakijo in v tem trenutku se je že vrtila kokoš na ražnu. Zdaj mi prinese kapljo dobrega črnega ko maslo gostega in sladkega vina, in pri vinu čvekam zdaj suho meso, zdaj pečeno kokoš. Tako dobro pokrepčavši se lepo se zahvalim in zajašim konja, pa hajd naprej! Gazda me pozdravlja in pravi: „Gospodine! kad tvoju dužnost izvršiš, da mi dojdeš na čašu vina, da znaš!“ „Oču gazda, hvala ti!“

Pa poženem konja in jašim dobro uro po vasi do grobel (pokopališča), ki so nekako sredi vasi stale. Ljudí je bilo okoli mrliča vse polno; jaz jih lepo običajno pozdravljam: „Dobro jutro, srečan vam praznik!“ „Hvala ti gospodine“ — mi vsi odgovorijo. Zdajci mi počno redom roke podajati in popraševati: „Kako si gospodine?“ „Hvala Bogu!“ — jim odgovarjam. „Bogu hvala!“ dobim odgovore. Ženske pa pred menoj kakor pred kakim veličanstvom ponižno glave priklanjajo, mi roko poljubujejo (česar pač nikakor zahteval nisem, ker sem prost seljašk sin, al običaja nisem hotel kvariti).

Župan v Srbii kmet imenovan, me popraša: „Mrsiš gospodine?“ „Mrsim!“ — odgovorim. „Idi kuči, nabavi ručak“ — zapové svojemu slugu.

Ko sem ubitega zagledal, me obide groza. Na obeh piščalih mu je bila koža in meso do gladke kosti ostrgana, ravno tako na obeh rokah in na prsni kosti. Podplati in drugi deli nog so bili vsi v mehurjih. Po truplu, posebno po glavi in križu so bile velike zamodrele lise. Koliko je revež trpel, predno je umrl! Čepinja (glava) je bila počena. Ko možgane pregledujem, zakriči eden brkastih seljakov: „Bračo! sada znam, zašto nam treba toliko rakije in vina! Evo, kako velik je mozag (možgani) in koliko rup (lukinj) ima v njem! Zato mi treba, kadkad po čitavu (celo) oku (bokal) rakije in više, dok osetim, da je mozag pun!“ Jaz se taki modrosti tiho zasmejam; njegovi sovaščani pa govoré: Pravo imaš, sada znamo, zašto čovek može toliko rakije, da podnese!“ Slezina (vranica) je bila vsa zdrobljena, zato je bil trebuh mrtvega poln krvi.

Po dovršenem delu grem k županu. Ručak je bil že gotov. Šest lepih brkastih mož se vsede na tla in donaša se jim skleda za skledo, fižon za fižonom, zelje za zeljem in krompirom. Ponižno so se prekrizovali, Boga hvalili, drug drugemu lepo nazdravljali, in čaša rakije je šla iz rok v roke. „Pijmo bračo! mozak nam je velik“ — so se veselo šalili. Meni so prinesli dobrega črnega vina in v skledi kokoš pečeno, kateri nogo za nogo, kost za kostjo z rokama odtrgam in z zobmi po narodnem običaju lepo oglojem. Česar nisem pojedel, mi župan v torbo nabaše, kajti post božičen je bil; zato mi pravi: „ako ti neuzmeš, gospodine, moram da izbacim!“

Zdaj sem šel k prvemu kmetu, kjer sem zjutraj bil, kakor sem mu obljubil na slavo, kjer je vse polno ljudi iz vse vasi bilo; al nisem se mogel muditi, kajti noč se je bližala; popijem tedaj samo čašo vina in gazda sname pečeno kokoš z ražna in jo potlači v mojo torbo. „Evo ti večerju gospodine“ — govori. Jaz vzamem ponudo, drugače bi se mu bil grozno zameril.

To vam pripovedujem, da vidite, kako je narod srbski dober, priljuden in vesel, da je veselje. Se vé, človek se mora ž njim v besedo spustiti; če se drži modro kakor uš na trti, ga nihče ne pogleda. Al narod ni samo dober, vesel in priljuden, tudi pobožen je in svoji veri do smrti zvest. Puška, gajda, dudla, kola in handžar so njegova radost in veselje, se ve, da tudi čaša rakije ali vina. S svojo priljudnostjo in pobožnostjo pa prekosí vse evropejske narode. On vsakega lepo nagovori in lepo pozdravi: „Dobro jutro!“ „Pomozi Bog!“ „Kako si?“ In če te sreča, in hoče zvedeti, kam da greš, te ne bo vprašal: „kud ideš?“ (kam greš?), ampak lepo pobožno: „Ako Bog dá?“ in na te besede se mu odgovori kam. Šrbin vse v imenu Božjem počne in za vsako reč Boga hvali in se križa. Tudi ako gré v boj, se prekriža, se v imenu Boga bíje in v imenu Boga svojo junaško kri preлива. — Da, Bog me! v zobe bi mu plunil, ko bi mi kdo rekel, da je Šrbin surov divjak. (Dal. prih.)

Slovstvo.

Tretji zvezek „Čitavnice.“

Kadar se bo število „Čitavničinih“ bravcev ustanovilo, bo morebiti mogoče tudi ustanoviti čas rednega izhajanja „Čitavnice“, obseg njen, ceno itd. Vrli rodoljubi, ki jo želijo vsaki mesec, naj še toraj malo potrpijo; morebiti bo že druga knjiga „Čitavnice“ redoma izhajala; olajšati pa sem mislil kupovanje „Čitavnice“ s tem, da sem sitno naročilo po krajcarjih spremenil v samo oglasilo, da sem zvezke sloven-

skim čitavnicam poslal, da sem jih knjigotržcem izročil, da se častiti bravci lahko pri svojem navadnem knjigotržcu oglasijo ter pri njem zvezke lahko dobivajo; zato prosim naše slovenske knjigotržce, ki še „Čitavnice“ dobili niso, da se pri meni oglasijo, koliko zvezkov I. in II. vezka jim naj pošljem v razprodajo; dobivajo navadne procenete od skupljenih knjig. Ob enem prosim slavne slovenske čitavnice, ki se še pri meni po prejetji I. zvezka niso oglasile, da mi razun 2—3 iztisov I. vezka vse ostale z naročniki in denarjem vred pošljejo, ker bi že rad te dni začel s tiskom III. zvezka.

Herbersdorf 4. majnika 1865. Ivan Gršak.

* *Zemljepis za spodnje gimnazije in realke*, ki ga je v slovenskem jeziku spisal g. Ivan Jesenko, se bo te dni začel tiskati v Gorici. — Tako se „Novicam“ piše iz Gorice. Gospod Jesenko, Kranjec iz Polján, izprašan za zemljepisni in zgodovinski uk na gimnazijah in zemljepisja jako vešč, je zdaj suplent v Gorici, učeč tudi slovenščino na goriški gimnazii.

* 4. zvezek mnogocenjenih Lukšičevih „*Slavische Blätter*“ je prišel ravnokar na svetlo. Poln je zopet mične tvarine, ktera instranskemu svetu kaže slovanske običaje, stovansko delovanje, slovansko zmožnost. Tudi ta zvezek je naša genialna pisateljica gospá Luíza Pesjakova obdarovala z izvrstnim svobodnim prevodom Prešernovega „Orglarja.“ Hvaležni smo ji, da njena lira našega slovenskega klasika naznanja svetu.

* „*Die Zukunft*“ je zdaj edini politični nemški časnik v Beču, ki zastopa slovanske interese, kar je „Ost und West“ zadela britka osoda, da je nehal. Izdatelj časnika „Zukunft“ gosp. Juli pl. Delpiny oklicuje v 17. listu, da po pogodbi z gosp. Sandičem prejema naročniki minulega „Ost und Westa“ od 6. dne tega meseca časnik „Zukunft.“ Izdatelj njen za trdno pričakuje, da se bojo avstrijski Slovani tega zdaj edinega nemškega političnega časnika v stolnem mestu prav živo poprijeli in mu po takem pomogli, da more čedalje bolj spolnovati nalogo svojo in da tako naposled doseže svoj cilj in konec in se iz tedenika premeni v dnevnik. Ker vsi Slovani in tudi mi Slovenci res potrebujemo časnikov, kateri nasproti Nemcem in Madjarom se v nemškem jeziku bojujejo za pravice avstrijskih Slovanov, gotovo ne bojo Slovenci, nemškega jezika zmožni, „Zukunft-i“ odrekli svoje podpore. Naročiti se more za vsaki mesec posebej za 1 gold.

Dopisi.

Iz Savinske doline na Štaj. B. W. — Naznanile ste drage „Novice“ unidan strašno nesrečo, ki je zadéla s požarom Admont in mu za več milijonov škode učinila; povejte svojim bravcem tudi to, da 26. dne u. m. je ogenj v Braslovcah veliko škodo naredil in segel tudi na cerkveni stolp. Hvalevrednemu obnašanju na pomoč priteklih ljudi in peterim gasilnicam, potem pa še posebno županu Št. Pavelškem gosp. Antonu Švabu, gosp. Fr. Vedeniku in njegovemu sinu Filipu tudi iz Št. Pavla, gré hvala, da so ubranili še večo nesrečo.

Iz kranjskega Gorenskega — se piše „Triglav-u“, da te dni 40 Gorencev zapusti svojo domovino, ki se preselijo v Ameriko. To niso ne politični sanjavci ne romantični klateži, ampak pridni Gorenci so, ktere nadloga sili, da zapustijo domovino. (Danes 9. maja opoldne je 51 oséb, možkih in žensk z otroci, po železnici iz Ljubljane odrinilo v Ameriko. Joka je bilo veliko.)

sveta je še razun nje! — Gostota te premičnice pa doseže le peti del gostote zemljine snove, to je toliko kakor da je ta planet tako gost kakor naša voda. Uran se zavrti v svoji poti 1 miljo v 1 sekundi. Kakor majhno se tudi solnce na Uranu vidi, je vendar njegova luč že tako močna, da doseže močnost 300 naših šipov ali polnomesecev; in tudi toplota se množi po gostem ozračju te premičnice. Do sedaj je za gotovo 6 spremnic ali mesecev Uranovih znanih; al prav verjetno je, da so še 4 ali saj 2 več. Uni šesteri imajo dve čudni posebnosti. Vrté se namreč okoli planeta od izhoda do zahoda, tedaj celó narobe kakor naš mesec in meseci Jupitrovi in Saturnovi; in potem so njeni poti v pravem ali strmem okljaku (kotu) s potom Uranovim, med tem ko je pot naše lune precej taista, kakor pot zemljina. Uranu najbližnja spremnica se zavrti okoli njega v 5 dneh, 21 urah in 25 minutah; in najdaljša pa v 107 dneh, 16 urah in 14 minutah. — Starejši Herschel je 13. sušca 1781 Urana najdel.

i) Neptun. Astronom Le Verrier v Parizu je na potu Uranovem večkratna motenja opazoval, in je zatega voljo mislil, da mora za Uranom še drug planet biti, in je kraj, kjer se ta najti mora, tako na tanko popisal, da ga je dr. Galle na zvezdarnici berlinski 23. septembra 1846 resnično najdel. Ta planet ima ime Neptuna, rimskega boga morja, in je nad 621 milijonov milj od solnca oddaljen. Svojo pot okoli solnca dokonča v 164 letih, 225 dneh in 17 urah. Tedaj tako dolgo je na Neptunu eno leto! Koliko časa za vrtenje okoli svoje osi potrebuje, se še, kakor pri Uranu ne, ni dalo določiti zavoljo neizmerne njegove daljnosti. Verjetno je, da je njegovo presredje nad 8000 milj; njegovo okrožje 25.000 milj, okrožno površje 206 milijonov kvadratnih, in kubično držanje blizo 280.000 milijonov kubičnih milj. Neptun je tedaj 102-krat veči kakor zemlja. On ima tudi kakor Saturn okoli sebe obroč ali prstan, in tudi 2 meseca, katerih pa se gotovo bode še več najdlo.

Toliko tedaj o do sedaj najdenih planetih. Le majhno trohico celega stvarstva smo premišljevali, in z občudenjem smo napolnjeni. Kolikor bolj nas mora vse stvarstvo, vse milijone prijazno jasnih zvezdic na nebu spodbadati in opominjati, občudovati in moliti v prahu Taistega, ki je vse to stvaril, ki pa tudi vse to v tako lepem redu ohranjuje!

Zabavno berilo.

Od kadaj je lotrija v Avstrii?

Vsakdo vé, kaj je lotrija in mnogo jih je, ki so že marsikter goldinarček zastavili v nji; al malo jih je, ki vedó, odkadaj se je pričela v našem cesarstvu. Da se ni pričela v vseh deželah v istem času, pozvedamo iz sledečega:

V prestolnem mestu Dunaji začela se je leta 1752, in sicer 21. oktobra; izsrečkane so bile prvokrat številke 26, 81, 53, 11, 74.

V Pragi se je odprla lotrija 1754. leta 12. oktobra; prve številke so bile vlečene 22, 75, 33, 71, 44.

Za Dunajem in Prago je lotrijo dobil Gradec na Štajarskem, kjer so 1757. leta 23. novembra številke 32, 52, 5, 22, 14 prišle na svetlo.

V Brni na Moravskem so dobili lotrijo 1777; 24. decembra so bile srečkane številke 45, 51, 87, 62, 55.

V Lincu v gornji Avstrii je prvo srečkanje bilo 6. svečana 1778 s številkami 76, 56, 38, 40, 18.

Na Ogerskem se je odprla loterija 1810. leta 4. svečana s številkami 74, 75, 86, 46, 12.

Od leta 1752 do leta 1809 je bilo na Dunaji, v

Pragi, Brni in Lincu vsak mesec eno srečkanje — samo v Gradcu se ni ta igra dopadala, ker tukaj je do leta 1761 bilo leto in dan le eno srečkanje. Od leta 1762 se je srečkalo 4krat vsako leto, od leta 1778 pa se, kakor v družih mestih, srečka vsak mesec.

Ozir po svetu.

Pisma iz Srbije o Srbii.

(Dalje.)

V trdni noči pridem v Aranželovac nazaj. Mesto je bilo razsvetljeno, kajti dan sv. Nikola tudi svetli knez slavi; zato je na vsakem oknu po več sveč gorelo, na sredi mesta so pa napravili strašen ogenj, kakor da bi hiše gorele. Bobni bobnijo in ropotajo, gajde brenčijo, dudle dudlajo, gosli in piščali pojó, narod veselo vrišče okoli ognja, kolo mendra in veselo poskakuje. Takega veselja v noči pod milim nebom pri ognji nisem še videl nikoli. Jako mi je dopadlo.

Drugo jutro jašim v Kragujevac nazaj; povsod po deželi so puške pokale kakor v najhujšem boji. Slavili so še sv. Nikola, brez praska pušk pa ni veselja. Prej so nek po vés teden slavili, in pojedli so mnogo krav in volov in druge živali, pa popili sode vina in rakije; zdaj slavijo po deželi obično po tri dni; zakon sicer dopušča samo en dan slaviti, al narod se, kar se starih običajev tiče, za zakon ne zmeni. Še se pripoveduje, da je knez Miloš zatekel neko veselje pri nekem seljaku. „Što imate?“ popraša knez. „Slavim sv. Arhangel!“ — odgovori gazda. „Sv. Arhangel bil je včeraj“ — zagrmí knez. „Znam ja to“ — odgovori gazda — „a včeraj sem mu slavil glavu, danas mu slavim telo, juter čem mu slaviti peruti.“ „Pa, ako bi imel sv. Arhangel rep, ti bi mu tudi rep slavil“ — se knez jezno zadere in zavpije: „hajd, dvadeset i pet!“ „Tudi rep bi slavil, pa ga nema“ — odgovori gazda, se pokorno vleže, izdrži 25 odcepljenih mu batin in — slavi tretji dan peruti sv. Arhangel. Pa kaj marajo guze za batine, kadar so veliki možgani rakije in vina polni!

Kragujevac, sredotočno mesto kneževine srbske, stoji po vegasti dolini na reki Lepenici, okoli in okoli so hribje; vidi se samo v lepa nebesa. Kakor vsa zemlja, je tudi kragujevaška okolica zeló rodovitna, in kragujevaško vino in rakija slovite najbolj. Lepo polje okoli Kragujevca obdelujejo, kakor v Topčideru in pri Belem gradu, tako tudi tukaj, južni Čehi, naši marljivi bratje od črnega morja — Bulgari, umetno na lepoto in kinč pomenjenih mest. Bog me! tudi brhke ljubljanske Krakovčanke bi se mogle mnogo mnogo od prostih Bulgarov učiti. Bulgar je umeten, hvale vreden zemljodelec, da mu ga ni para. On je delaven, nikoli ga ne vidiš brez posla. Srbin je Bog me! vés drug človek; on je bolj vojniki in trgovec. Svojo puško in handžar rad malo pogleda, čibuk popuši, malo posedí, poleži in zaspí, in obdela in obseje svoje zemlje toliko, kolikor misli, da bo za zimski živež dosti, drugo ga ne briga; prepušča svinjam in drugim živalim. — Bulgarin nasproti pa po zemlji brba noč in dan, jo čisti, prekopuje, seje, sadi in presajuje. Pri tem je Bulgarin zeló trezen, njegovo jelo je: čorba iz paprike, česnja in čebulje, v katero si malo kruha nadrobi. Da! od te čorbe bi slovenska usta in želodec pregorela. Bulgarin svojo zemljo prisili, da mu mora obilo roditi. Za njegov plug ni treba treh parov volov, kakor za srbski; dosti mu jedan par. V suši umé Bulgarin iz daljnih rek in potokov vodo na svojo zemljo napeljevati; trud ga ne straši. V suši predlanski, ko je topčiderski potok bil čisto suh, so napeljali vodo iz daljne Save. Na Savi se je kolo vrtilo noč in dan in v Topčideru so se

bulgarske zemlje zalivale. Bulgarina vidiš tukaj po mestih od zjutraj do mraka poleti in pozimi z otovorenim konjem od hiše do hiše hoditi, kričati, to in to na prodaj ponujati, Srbin dá svojo zemljo, da mu delati treba ni, Bulgarinu v najem, potlej pa potrebne reči od njega kupuje; kajti Srbin grozno težko in nerad, Bulgarin lahko in rad dela. Srbin od Bulgarina reči, ki jih je na njegovi zemlji pridelal, kupuje in preku-puje, in če koga opehari, se mu posmehuje: „Ali je glup! — pravi — da se dá tako prevariti.“ Bulgarin je trezen, miren, pobožen, pošten, delaven človek, noč in dan umetno dela kakor neutrudljiva čebelica. Bulgarina najdeš po vsi Srbii; on brba po zemlji, teše les, zida in gradi kuče, pali opeko, reže dile itd.

(Konec prihodnjic.)

Slovstvo.

Poziv na predplatu na IV. svežčic „Milovana.“

Ravnateljstvo „Kola“ je 1. dne t. m. razglasilo to-le, kar utegne zanimivati tudi čitavnice slovenske in pevce slovenske:

„Kolo“ je izdalo do sada tri svežčica „Milovana“, te je u njih priobčilo nekaj liepih narodnih napjevah. Kod toga, u nas u istinu riedkoga podhvata, vodila ga je temeljita misao, da se hrvatsko pjevačko društvo ima baviti ne samo pjevanjem i priredivanjem koncertah, nego i izdavanjem valjanih narodnih napjevah. Ovu misao ima rečeno pjevačko društvo i sada dočim izdaje četvrti svežčic „Milovana“, u kojem će biti osam primorskih pjesamah s napjevi, priredjenimi za mužki zbor uz glasovir od Slavoljuba Lžičača. Zagrebčani se bez dvojbe sjećaju, kolikim su uzhitom bile pozdravljene te pjesme, kad jih je „Kolo“ prvi put u Streljani na svom koncertu dne 20. prosinca 1864 pjevalo. Hrvatski je narod bogat krasotami prirode i uma, kao ma koj drugi narod velikoga svieta. U svojoj pjesmi opjeva on slavna djela svojih vitezovah, njimi si rád zaslادjuje i u crnih časih tugu ublažava. Njegove su narodne pjesme divne u svakom pogledu i to ne samo junačke, nego i lirické. Napjevi u njekih od tih pjesamah toli so liepi, da ti duša u slasti pliva, kada jih pripjeva grlce gladko i zvučno. U tom se pako pogledu osobito odlikuju primorske pjesme. Zato mišljaše „Kolo“, da će svakomu rodoljubu milo biti, ako ono te izverstne napjeve priobči, da im se valjanost, glas i ljepota i u daljih krajevih naše liepe domovine upoznade, a tim da se probudi ljubav za sve ono, što imademo na svom domu krasna i umjetna. Dosadanje slične proizvode izdavaše „Kolo“ na svoj trošak; nu ovaj put nemože toga učiniti, je mu manjka dovoljnih za to sredstvah. A da ipak učini, što od njega zahtieva njegovo zvanje, odluči evo pozvati sve prijatelje narodne umjetnosti glasbene, da si putem predplate nabave djelo izvrstno po svom sadržaju, te zato dostojno našega naroda. Ciena ovomu četvrtomu svežčicu, koj se već pod tiskom nalazi, jest za predplatnika 1 for. 50 n. a. v. Tko sakupi 10 predplatnikah, dobit će jedaneasti otisak na dar. Predplata se šalje ravnateljstvu hrvatskoga pjevačkoga društva „Kolo“ u Zagrebu.

Dopisi.

Iz Zagreba 12. maja. * Znano Vam je, da pri nas veljá hrvaški jezik kot uradni jezik v kraljevih, vojaških, finančnih in gradjanskih pisarnicah; pisarnice te opravljajo službine svoje posle v deželnem jeziku in dopisujejo tako tudi drugim uradom zunaj dežele. Al mnoge uradnije na Kranjskem in Štajarskem so pisano gledale take dopise v hrvaškem jeziku in večidel

so jih pošiljale neodpečatene s kratkim napisom „wird nur deutsch angenommen“ na Hrvaško nazaj. Tako početje je toliko bolj moralo žaliti naše uradnije, ker one niso z enako mero merile štajarskim in kranjskim uradnijam in so radovoljno sprejemale tudi nemške dopise, čeravno je njih službini jezik hrvaški. Tako daleč je privrela ta borba med uradnijami našimi in unanjimi, da je viša vlada na Dunaji primorana bila presekat razpore med uradnijami z ukazom, da se ustanovi pri kr. namestništvu našem posebna pisarnica, ktera vse odpise, kateri se iz Hrvaške pošiljajo v nemško-slovenske dežele, prestavlja v nemški jezik, došle nemške dopise pa v hrvaški jezik; prevodu se pa vselej dodaja izvorni spis. V čast hrvaškim in oger-skim uradnijam se mora reči, da nikjer ni bilo takošnega prepira, ker tu in tam imajo prisežene tolmače za to. — Mi pa dostavljamo temu le to, kar so „Novice“ že nekterekat priporočale: Ker je Avstrija mnogojezična in je treba, da vsak omikan Avstrijan, tedaj „eo ipso“ vsak uradnik avstrijski, zná vse jezike cesarstva, naj se šole avstrijske prestrojé tako, da ima mladina priliko se učiti vseh živih jezikov, ktere za življenje potrebuje. Pa se vé, da mi gledamo bolj na Francoza in Angleža, kakor na Slovana in Madjara! Nam je „luxus“ več kot „potreba“! Lahko se gimnazije in realke tako vredijo, da se ne zanemari latinščina in grščina, čeravno jima ni treba več zvonca nositi v šolah, kajti časi so drugačni in treba se je po njih ravnati.

Iz Celja. (Oznaniło čitavnicino.) Vsled §. 13. društvenih pravil vabi podpisani odbor uljudno vse častite člane čitavnice celjske v glavni zbor v čitavničnem poslopji v nedeljo 28. maja t. l. ob petih popoldan. Na dnevni red pride: vsled §. 15 društvenih pravil posvetovanje in prememba nektarih toček dosedanjih pravil naše čitavnice. — Ob 8. uri zvečer tega dne pa bo beseda s petjem in slovenskim glediščem. Igrala se bo M. Vilharjeva šaloigra „Župan.“

Odbor čitavnice celjske.

Iz Adlešič poleg Kolpe 13. maja. M. P. — Bog ni nič zagospodaril. Če prav smo imeli dosta snega do spomladi, je vendar brzo zginil, a sada imamo veliko sušo. Vendar upamo, da bode mili Bog skrbel, da se bomo živili. Sušo z vetrom imamo tako silno, da nismo v stanu niti orati niti kopati, pa još huja nadloga nas je zadela: rž i šenica, posebno pa ječmen, je pod snegom poginil, tako, da moramo preorati i debelačo sejati. Ljudje so vikali, da ne bo snega konec do svetega Petra; al Bog je dal, da je sneg prošel i drevje ozelenelo. Ako nam Bog dá kmali potrebne godine (dežja), saj vina bo, ker nam tako lepo obeta vinska trtica. Češenj bomo tudi dosta imeli, sliv pa jako malo kaže; vinska kupčija je jako slaba, pa vendar ga prodajajo po 2 gold. vedro, to je, 20 bokalov. Akoravno je bil v jeseni „čviček Matiček“, zdaj je dobro vino.

Iz Ljubljane. (Volitev odbornikov v velikem zboru Matice slovenske 11. maja l. l.) Izročilo se je v velikem zboru 269 volitnih listov. Štetev glasov je kazala, da izmed v Ljubljani prebivajočih udov je po Matičinih pravilih izvoljenih 16 odbornikov, namreč: dr. Lovro Toman z 268 glasovi, Anton baron Zois z 267, dr. Jan. Bleiweis z 266, dr. Etb. Kosta z 265, Fid. Terpinc z 262, dr. L. Vončina z 258, dr. Jer. Zupanec z 257, dr. Jan. Pogačar z 247, prof. A. Lésar s 151, prof. J. Marn s 132, dr. Vojska s 119, prof. Vavrú s 109, France Levstik s 109, Andr. Praprotnik s 104, prošt A. Kos z 96, Iv. Vilhar z 96. — Izmed unanjih je vsled Matičinih pravil izvoljenih 24, in sicer: Dav. Terstenjak z 261, škof Dobrila z 246, Pet. Kozler z 245, vitez

Al te sleparije še ni konec! Celó ptuje ladije zahajajo po morji v Trst in Benetke s ptujo želez-nino, pa odzunej tako opravljeno, kakor da bi bila naša, in ker je blago z mašinami delano, pa ne kovanó kakor naše, ga lahko cenejše prodajajo, in tako se velika škoda godí domačim.

Po vsem tem, gospôda moja, ni varno osnovati postave, ktera ptujim obrtnikom varuje njih marke v našem cesarstvu, ker ptuje dežele ne spoštujejo mark naših domačih obrtnikov tako, kakor bi imele spoštovane biti.

Ozir po svetu.

Pisma iz Srbije o Srbii.

(Konec.)

Mesto Kragujevac je, kakor srbska mesta in sela sploh, precej razprostrano; na velikem prostoru stoji kakih 1200 hiš. Hiše pa ne stojijo v redu po šegi evropskih mest, ampak vse križem so raztresene po lepih, z velikimi plankami ograjenih vrtih. Kakor sem že rekel, se ograje vlečejo po vsej srbski zemlji, kroz polje, hoste, sela in mesta; razloček je samo ta, da so po kmetih ograje iz klad narejene, ki so klada vrh klade naložene; po mestih so planke in te stojijo po koncu, druga poleg druge. Hiše v Kragujevcu so večidel lesene, lepo pobeljene in z žlebato opeko krite. Nekoliko je pa tudi prav lepih zidanih hiš. V Kragujevcu ni še nobene cerkve; zdaj jo bojo zidali; dozdej imamo samo neko hišo, kjer se opravlja božja služba. Zraven cerkve visijo v nekem, golobjaku podobnem lesenem poslopji trije mali zvonovi. Pri tem hramu božjem je mala hišica, v kateri in pri kateri je druga leta bila národna skupščina. Kroz sred mesta teče mala in plitva voda Lepenica, ktera pa je lansko poletje in tudi v jeseni grozno narastla, polja in mesta zalila in grozno škodo naredila. Na levi strani Lepenice so gradovi, v katerih je knez Miloš prebival; zdaj so prazni; pred gradovi je lep, širok prostor, pa večidel mehak od globokega blata. Veči del mesta stoji na levi obali Lepenice. Tukaj je dolg trg, na obeh stranéh pa so v lepem redu lesene, z opeko krite štacune. Po nekterih je videti lepo blago, tudi krinolina je že do sem prispela, videli smo to robo francozke kulture tudi v teh štacunah. Na sredi trga je velik sv. križ. Unkraj Lepenice ste dve kosarni z veliko orožno fabriko, kjer se lijejo topovi, krogle, delajo puške, bajoneti, vojni vozovi in druge vojne priprave. V tej fabriki dela kakih 300 vojníkov, 200 jetnikov topčiderskih, in mnogo civilnih ljudi raznih dežel, posebno naših severnih bratov Čehov je dosti v tej fabriki. Opravitelstvo vzdržava na svoje stroške kakih 200 malih srbskih fantičev, da se v tej fabriki raznih umetnosti in rokodelstev učijo. V Kragujevcu je načelništvo okrožno in srezko, tudi je tukaj okrožna sodba, in druga nadležatelstva, jedna gimnazija in male šole za možke in ženske otroke. Tukaj je izvan stoječe vojske tudi krog sredotočne narodne vojske. Tudi čitavnico imamo tukaj. Meščanje živijo večidel od trgovine in rokodelstva. Rokodelci so tukaj vsake baže, samo usnarjev po Srbii nisem še videl; pa Srbinu jih tudi ni treba; on zakolje kako žival, pa odere kožo, in evo, opanke! Ulice v Kragujevcu in véliki trg imajo lep in dober kamniti tlak. Mesto ima več lepih prostorov, kateri bojo kdaj gotovo mesto lepšali, tako lepi veliki prostor pri Lepenici pred knezovimi gradovi, — lep in velik prostor na sedanjem živinskem trgu, kamor že zdaj les in kamnje vozijo za prihodnjo cerkev, ktere pobožni Kragujevčani že težko pričakujejo. Okoli tega velikega prostora so že zdaj lepe hiše. Na levi strani tega trga teče majhen poto-

ček v Lepenico. Reka Lepenica in omenjeni potok pa nista čista, ker se vse v nju meče; tako se jima pa tudi odtod zavera, in ob povodnji potop mestu naklanja, ktero je že mnogo škodo in nevarnosti pretrpelo.

V Kragujevcu je vsako soboto tržen dan in duhana, čebule, česna, paprike dobiš ob sobotih tukaj na cente, tako tudi vina, rakije, drv in živali vsake baže; perutnine, goveje in ščetinaste. Navada je tukaj, da vse, kar je za hišo treba, le možki kupujejo. Ženske podnevi ne vidiš nikjer, tudi ponoči ne gre nobena nikamor brez moža. Gospod gré na trg, pa kupi mesa, jaje, kokoš in drugih potrebnih reči, pa jih tira sam domú. Sploh se ženske redko vidijo izvan praznikov, kadar grejo v cerkev.

Kragujevčani sploh, možki in ženske, se po lepi narodni šegi nosijo. Navadno spijo na lepo pogrnenih trdih tleh. Postelj in miz le redko vidiš tudi pri gospodi. Ženske, tudi gospé, nosijo domá coklje, pa imajo lepe nogovice, ki si jih same spletajo. Na čast Srbkinjam moram povedati, da se tako lepe nogovice nikjer ne dobijo, kakor jih one pletó; tudi tako lepega platna ne, kakor ga one tkajo. Čudno je, da za to lepo in umetno blago srbskega naroda nihče ne vé, ampak narod sam. Možki, tudi gospodje, imajo obleko iz domačega sukna in platna. Činovnici (uradniki) imajo svojo uniformo, pa se raji v narodni obleki kažejo. Kakor sem rekel, tudi krinolina ni tukaj po štacunah bela vrana več. Ženske so tedaj preskrbljene z evropsko kulturo; al za možke se še ni skrbelo; ne vidiš niti visokega klobuka niti modernega fraka, pa tudi ni gotovo, da na svojo narodnost ponosni Kragujevčan bi se ne smejal, ako bi videl te inostranske prikazni. Da, še tesne hlače se mu nikakor ne dopadajo; tem širje so, tem lepše so. Na glavi mu je narodna kučma in fes čez vse.

Kragujevčani so premožni, skoraj sploh bogati. Proletarijata (beračunov) ni, tatvine tudi ne. Da pridejo dunajski ali tatje družih krajev sem, kmali bi obogatéli, ker Kragujevčani svoje blago skoraj nič ali pa prav slabo, samo na videz, zapirajo; poštenje tukaj veljá.

Ravno ko to pišem, dojde mi povelje od vojnega ministerstva, da moram iti po vsem okrožji, ki je sila veliko, preiskavat fante in možke za stoječo in narodno vojsko (armado). Predno bo moj dopis v beli Ljubljani, sem že dalječ v notranjski deželi okoli Čačka in Karanovca, blizi Smedereve in Beligrada, ali Bog ve kje.

Kakih 50—60 dni mislim, da se bom zdaj po deželi klatil. Kar bom našel in videl, hočem vam povedati, ako vam je drago. Srčno pozdravljam vse Slovence. Z Bogom! Dr. Janez Podliščekov.

Zabavno berilo.

Ženski strah.

Neki pisatelj piše: „Jez sem videl ženske, ktere so se bale peljati se na vozu, češ, da bi mogel konj uiti; jez sem videl ženske, ktere so se bale stopiti v čoln, češ, da bi se utegnili prevrniti; jez sem videl ženske, ktere se niso upale čez travnik iti, bojé se, da bi ne bilo preveč rôsno; al nikdar nisem ne ene videl, ktera bi se bila bala — „možiti se!“

Pisarski vék.

Kratkočasno je sedaj na sveti:
Vse je pisano pozim', poleti.